

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
РЕАЛІЙ РОМАНУ ДЖОРДЖА МАРТІНА «ГРА ПРЕСТОЛІВ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0359-2а-з
спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно)
Освітньо-професійної програми
Мова і література(англійська)
Андріяш Альона Олександрівна

Керівник д.н.ф., проф. Єнікеєва С. М.

Рецензент к.ф.н., доц. Веремчук Е. О.

Запоріжжя – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології

Кафедра германської мови та перекладу

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно)

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2020 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
АНДРІЯШ АЛЬОНІ ОЛЕКСАНДРІВНІ**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) Особливості перекладу українською мовою реалій роману Джорджа Мартіна «Гра престолів»

керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Єнікеєва Санія Маратівна д.ф.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом ЗНУ від «04» травня 2020 року № 511-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) _____
01 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) проблема визначення реалій; класифікація реалій; засоби та проблеми перекладу реалій; фентезійний світ «Гри престолів»; вербальні типи реалій у серіалі «Гра престолів»; особливості передачі реалій українською мовою у серіалі.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) уточнити визначення поняття реалія; 2) проаналізувати існуючі підходи до класифікації реалій; 3) виявити способи перекладу реалій; 4) охарактеризувати та класифікувати реалії, що формують картину фентезійного світу в серіалі гра престолів; 5) визначити особливості перекладу реалій у серіалі українською мовою

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Єнікеєва С. М., д.ф.н., проф.	06. 05. 2020	06. 05. 2020
Розділ 1	Єнікеєва С. М., д.ф.н., проф.	17. 05. 2020	17. 05. 2020
Розділ 2	Єнікеєва С. М., д.ф.н., проф.	07. 09. 2020	07. 09. 2020
Висновки	Єнікеєва С. М., д.ф.н., проф.	22. 10. 2020	22. 10. 2020

6. Дата видачі завдання 06. 05. 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2020	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2020	виконано
3.	Написання вступу	червень 2020	виконано
4.	Написання теоретичного розподілу	серпень 2020	виконано
5.	Написання практичного розподілу	вересень 2020	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2020	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2020	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2020	виконано
9.	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

А. О. Андріяш
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис)

С. М. Єнікеєва
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

В. А. Бережний
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 69 стор., 81 джерел, 1 додаток.

Об'єкт дослідження: англійськомовні реалії фентезійного світу, представлені у серіалі «Гра Престолів».

Мета роботи: встановлення особливостей перекладу англійських реалій у серіалі «Гра престолів» українською мовою.

Теоретико-методологічні засади: дослідження таких лінгвістів, як Л. С. Бархударова, Є. М. Верещагіна, Є. М. Верещагіна, В. С. Віноградова, С. І. Влахова, І. Р. Кириловой, А. А. Реформатського, Я. І. Рецкера, Г. Д. Томахіна, С. П. Флоріна.

Отримані результати: Реалії – це слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, культури, матеріального побуту або суспільно-історичних, які таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей в інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних засадах», тому що вимагають особливого підходу.

Серед численних варіантів класифікації реалій найдетальнішою вважається класифікація В. С. Віноградова, який поділяє реалії на побутові, етнографічні і міфологічні, реалії природного світу, реалії державного устрою і суспільного ономастичні, асоціативні. життя, Також він виокремлює п'ять способів перекладу реалій, які й було використано у нашому дослідженні, а саме транскрипцію (транслітерацію), гіпо-гіперонімічний переклад, уподібнення, перифрастичний (описовий), калькування. Спираючись на зазначену класифікацію, було виконано аналіз типів реалів у серіалі «Гра престолів».

Ключові слова: реалії, фентезійний світ, ономастичні реалії, асоціативні, калькування, транслітерація

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ РЕАЛІЙ ТА СПОСОБІВ ЇХНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ	7
1.1 Проблема визначення реалій.....	7
1.2 Класифікації реалій.....	11
1.3 Засоби та проблеми перекладу реалій.....	26
РОЗДІЛ 2 РЕАЛІЇ В СЕРІАЛІ «ГРА ПРЕСТОЛІВ» ТА ЗАСОБИ ЇХ УКРАЇНОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ	33
2.1 Фентезійний світ «Гра престолів».....	33
2.2 Вербальні типи реалій у серіалі «Гра престолів».....	37
2.3 Особливості передачі реалій серіалу українською мовою.....	44
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТОК А	62

ВСТУП

Роботу присвячено вивченню реалій фентезійного світу, створеному у серіалі «Гра престолів», який знятий за мотивами циклу романів «Пісня льоду й полум'я» письменника Джорджа Р. Р. Мартіна., та встановленню особливостей їх перекладу українською мовою.

Реалії належать до таких елементів мови, які є чужими для інших культур, вони завжди представляють у процесі перекладу особливу складність. Переклад реалій є частиною проблеми передачі національної та історичної своєрідності і колориту. Ці складності, з іншого боку, забезпечують інтерес до цієї проблеми.

Інтерес до реалій виникає через взаємозв'язок мови і культури. Історичні процеси, національні особливості, звичаї, явища матеріальної культури того чи іншого народу неодмінно знаходять своє відображення в мові. Слова, що позначають ці культурні особливості, називаються словами-реаліями.

Однак, на сьогоднішній час, незважаючи на широке опрацювання питання, у лінгвістиці та перекладознавстві досі немає єдиного чіткого визначення поняття «реалій» та встановлення способів перекладу цих лексичних одиниць. Цим, на наш погляд, і зумовлюється **актуальність нашого дослідження.**

Об'єктом дослідження є англійськомовні реалії фентезійного світу, представлені у серіалі «Гра престолів».

Предметом дослідження є типологія і способи перекладу реалій «Гри Престолів» українською мовою.

Метою роботи є встановлення особливостей перекладу англійських реалій у серіалі «Гра престолів» українською мовою.

Для досягнення мети дослідження потрібно вирішити такі **завдання:**

1. Уточнити визначення поняття «реалія».

2. Проаналізувати існуючі підходи до класифікації реалій.
3. Виявити способи перекладу реалій.
4. Охарактеризувати та класифікувати реалії, що формують картину фентезійного світу у серіалі «Гра престолів».
5. Визначити особливості перекладу реалій у серіалі «Гра престолів» українською мовою.

Теоретичною базою роботи послужили дослідження таких лінгвістів, як Бархударова С. Г. [Бархударова 1975], Верещагіна В. В. [Верещагіна 1980a], [Верещагіна 2000б], Віноградова В. В. [Віноградова 2010], Влахова І. В. [Влахова 1980], Кирилової І. Р. [Кирилової 2016], Реформаторського А. А. [Реформатського 1999], Рецкера Я. І. [Рецкера 2004], Томахіна Г. Д. [Томахіна 1998], Флоріна С. П. [Флоріна 1980].

Структура роботи. Робота складається зі вступу, теоретичного і практичного розділів, загальних висновків, списку використаної літератури.

У першому розділі висвітлюються теоретичні основи дослідження: систематизуються різні точки зору з проблеми визначення наукових термінів і понять, проводиться аналіз теоретичної літератури з досліджуваної проблематики, робляться самостійні висновки.

У другому розділі розглядаються типи реалій, а також аналізуються способи їх перекладу українською мовою на матеріалі серіалу «Гра престолів», визначається які способи перекладу найчастіше застосовуються при перекладі тих чи інших реалів або, навпаки, є найменш застосованими при перекладі серіалу.

Для вирішення поставлених завдань використано низку **методів** лінгвістичного аналізу: метод вивчення словниковий дефініцій, метод контекстуального аналізу, метод порівняльно-зіставного аналізу, описовий метод. Статистичний метод залучається для визначення кількості способів перекладу реалів, їх типів.

Практичне значення полягає в тому, що матеріали роботи можуть бути використані як додатковий матеріал під час вивчення теоретичних

курсів лексикології, стилістики, літературознавства, на заняттях з теорії і практики перекладу у навчальних закладах.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ РЕАЛІЙ ТА СПОСОБІВ ЇХНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

1. 1 Проблема визначення реалій

На початку ХХ століття реалії стають об'єктом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, що мають принципово різні точки зору стосовно проблеми їхнього перекладу. Велика зацікавленість у дослідженні реалій виражається в тому, що безеквівалентна лексика є специфічним компонентом, чужим для світосприйняття іншою культурою, що і породжує труднощі в процесі їхньої лінгвокультурної трансляції.

Свою самостійність цей термін «реалія» знайшов лише в п'ятдесятих роках ХХ століття: з цього часу активно розроблялася теорія реалій і з'явився ряд похідних термінів. Наприклад, вигадана реалія – це лексема, яка не існує мові, вона містить «алюзії на літературні твори або історичних діячів» [Попова 2011, с. 189]. Одними з різновидів вигаданих реалій є квазіреалії (реалії наукової фантазії) – «слова або словосполучення, пов'язані з тематикою науково-фантастичних творів, з описом теоретично можливих, але не здійснених в цей час, рішень наукових або технічних проблем, з описом елементів навколишнього середовища вигаданого світу» [Тараканова 2009, с. 295].

Реалії не слід плутати з міфологемами: реалії відносяться до конкретної нації, в той час як міфологема володіє універсальністю і називає міфологічні сцени або образи, які поширені в культурах різних народів світу [Юнг 1996, с. 17].

Сутність визначення поняття «реалія» було предметом розгляду чимало лінгвістів (А. В. Федорова, В. Г. Костомаров, А. А. Реформатського,

Е. М. Верещагіна, Л. С. Бархударова, С. І. Влахова і С. П. Флоріна). Найбільш повною і поглибленою працею, присвяченою передачі національної специфіки тексту є монографія С. І. Влахова і С. П. Флоріна – «Неперекладне в перекладі» (1980), в якій була представлена повна характеристика, класифікація і способи перекладу реалій. В ній реалії визначаються авторами як «слова (і словосполучення), що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального і історичного розвитку) одного народу і чужі іншому. Будучи носіями національного або історичного колориту, вони як правило, не мають точних відповідників (еквівалентів) в інших мовах, а, отже, не піддаються перекладу «на загальних підставах», вимагаючи особливого підходу» [Влахов 1980, с. 47].

Вперше термін «реалія» використав А. В. Федоров у своїй праці «Про художній переклад». Він пише, йдеться не просто про «слова, що позначають реалії», а про «слова, що позначають національно-специфічні реалії суспільного життя і матеріального побуту». Реалія – явище позалінгвальне, лише предмет матеріального світу, а не слово, що його позначає [Федоров 2002, с. 88].

Проте існує безліч визначень реалій. Так, відомий лінгвіст О. С. Ахманова розуміє реалії, по-перше, як «різноманітні чинники у класичній граматиці, які вивчаються зовнішньою лінгвістикою, такі як державний устрій певної країни, історія та культура певного народу, мовні контакти носіїв цієї мови тощо, з точки зору їх відображення в цій мові», а по-друге, як «предмети матеріальної культури» [Ахманова 1976, с. 381]. Відповідно до наведеного визначення за словом «реалія» стоять поняття, що є матеріальними об'єктами навколишнього світу.

Л. В. Мосієнко вважає, що реалії відображають «екстралінгвістичну семантику», відбиваючи інформацію про національну культуру [Мосієнко 2005, с. 161]. О. М. Ромова розуміє реалії як слова і словосполучення, які називають об'єкти, які є звичними в житті одного народу і чужі іншим. Вона

підкреслює, що вони зазвичай не мають еквівалентів в інших мовах, оскільки мають національний та історичний колорит [Ромова 2010, с. 63].

Згідно з «Тлумачним перекладознавчим словником», реалії – це, по-перше, слова і вирази, що позначають предмети, поняття, ситуації, яких не існує в практичному досвіді людей, які говорять іншою мовою; по-друге, предмети матеріальної культури, що слугують основою для номінативного значення слова; по-третє, слова, що позначають національно-специфічні особливості життя і побуту [Нелюбин 2011, с. 178].

Найбільш повним визначенням досліджуваного поняття є визначення В. С. Виноградова. Він стверджує, що реалії – це слова і словосполучення, які охоплюють «перш за все специфічні факти історії та державного устрою національної спільноти, особливості її географічного середовища, характерні предмети матеріальної культури минулого і сьогодення, етнографічні та фольклорні поняття» [Виноградов 2001, с. 135]. Автор відносить цей пласт лексики до безеквівалентного, він підкреслює їхню географічну та фольклорну різноманітність, що важливо при актуалізації особливостей тієї чи іншої культури. Тому класифікація В. С. Виноградова буда покладена в основу поділу реалій вигаданого світу. Автори фентезійних творів засобами мови об'єктивують вигадану картину світу. Важливу роль у мовній репрезентації фентезійної реальності відіграють «авторські» реалії – лексеми, придумані автором твору, які описують специфічні поняття, характерні для неіснуючої національної спільноти. Згідно з теорією Е. М. Масленнікової, реалії вигаданого світу містять в собі культурний код, який в свою чергу створюють екстралінгвальний фон тексту, який допомагає зрозуміти національно-специфічні особливості іншокультурного середовища [Масленнікова 2014, с. 246].

Слово «реалія» може бути використано в різних контекстах і може вступати у синонімічні зв'язки з різними словами. Часто поряд з терміном «реалія» вживаються такі терміни, як «безеквівалентна лексика», «екзотична лексика», «екзотизм», «етнографізм». Ці поняття ріднить національне,

історичне, місцеве та побутове забарвлення, а також відсутність відповідностей (еквівалентів) в мові перекладу [Тер-Минасова 2007, с. 13].

Термін «безеквівалентна лексика» зустрічається у багатьох авторів, які, однак, трактують його по-різному. Згідно з тлумачним перекладознавчим словником безеквівалентна лексика – це «лексичні одиниці (слова і стійкі словосполучення), які не мають ні повних, ні часткових еквівалентів серед лексичних одиниць іншої мови. Традиційно до безеквівалентної лексики відносять слова-реалії, тимчасово безеквівалентні терміни, випадково безеквівалентні слова» [Нелюбин 2003, с. 25]. На базі цього визначення можна зробити висновок, що слова-реалії є частиною сукупності безеквівалентної лексики. Іншими словами, реалії входять як самостійне коло слів в межі безеквівалентної лексики. Оскільки реалії складають значну частину безеквівалентної лексики, можна виділити культурологічні реалії, власномовні реалії та лінгвокультурологічні реалії. М. П. Кочерган вважає, що безеквівалентна лексика, як правило, становить не більше 6-7% загальної кількості активно вживаних слів [Кочерган 2006, с. 172].

Необхідно також зазначити, що такі дослідники, як Є. М. Верещагін та В. Г. Костомаров, досліджували реалії не тільки з точки зору мовознавства. Вони підкреслювали їх лінгвокраїнознавче забарвлення. Вони стверджують, що реалії – це складний елемент культури і мови, який вміщує цілу низку етнокультурної інформації, незрозумілої для об'єктивної дійсності [Верещагін 2000, с. 12]. А, отже реаліями слід вважати не лише слова й словосполучення на рівні мовлення, але й фразеологізми, що за семантикою поділяються на історичні, побутові чи етнографічні реалії.

Відповідно до концепції Г. Д. Томахіна, реалії – це назви, властиві лише певним націям та народам, предметам матеріальної культури, фактам історії, державним інститутам, іменам національних і фольклорних героїв, міфологічним істотам тощо [Томахін 1998, с. 5]. Проаналізувавши дослідження Л. Н. Соболева, ми дійшли висновку, що реаліями називають побутові та специфічні національні слова та звороти, які не мають

еквівалентів у побуті і, відповідно, у мові інших країн та народів [Соболев 1990, с. 290].

В. Л. Россельс пропонує таку дефініцію: «реалія – це предмет, поняття, явище, характерне для історії, культури, побуту, способу життя того чи іншого народу, країни, але яке не зустрічається у інших народів; реалія – також слово або словосполучення, що позначає такий предмет, поняття, явище» [Россельс 1955, с. 169].

Враховуючи результати здійсненого аналізу, можна стверджувати, що наразі не існує уніфікованого та універсального підходу до розуміння поняття «реалія». Різні дослідники розглядають цей різновид безеквівалентної лексики з різних точок зору. Підсумовуючи доробки вітчизняних та зарубіжних науковців за цією темою, сформулюємо визначення поняттю реалія. Отже, це багатозначний та поліфункціональний термін, який визначає специфічні, властиві культурі певного народу слова, словосполучення чи звороти, що не мають повного еквіваленту ані в мові перекладу ані в культурі її носіїв, але можуть бути перекладені.

1. 2. Класифікації реалій

Кількість реалій в будь-якій мові є великою, що зумовлює потребу в їх впорядкуванні. Класифікація реалій необхідна, оскільки, по-перше, вона дає можливість визначити і охарактеризувати цю специфічну лексику і, по-друге, сприяє більш вірному рішенню питань, пов'язаних з переведенням реалій з однієї мови на іншу, так як місце, займане конкретної реалією в класифікації, може підказати перекладачеві ступінь значущості її для контексту і допомогти йому прийняти адекватне перекладацьке рішення.

Сьогодні не можна знайти єдину типологію реалій: можна виділити окремі загальні риси у різних вчених в своїх класифікаціях. Так, на думку М. Л. Вайсбурд, реалії поділяються наступним чином:

- 1) події суспільного і культурного життя країни;
- 2) громадські організації та установи;
- 3) звичаї і традиції;
- 4) предмети побуту;
- 5) географічні пункти;
- 6) твори мистецтва / літератури;
- 7) імена історичних особистостей, громадських діячів, персонажів різних творів та інші;
- 8) інші фактори, які не піддаються класифікації [Вайсбурд 1972, с. 101].

Багато вчених будують класифікацію реалій, спираючись лише на національні мови, що, звичайно, тягне за собою неповноцінність опису терміна «реалія». Наприклад, А. С. Ермагамбетова склала свою класифікацію, спираючись на казахську мову. Всі реалії поділяються на три великі групи, кожна з яких складається з декількох підгруп.

1. Суспільно-історичні реалії:

- назви адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів;
- реалії, пов'язані з умовами життя / заняттями;
- найменування соціальних верств, чинів, посад, звернень;
- реалії, пов'язані з обрядами, традиціями і звичаями народу;
- реалії, пов'язані з культурою народу.

2. Географічні та етнографічні реалії:

- географічні реалії;
- етнографічні реалії.

3. Побутові реалії:

- житло, його інтер'єр, посуд і начиння;
- національний одяг;
- національна музика і музичні інструменти;

- одиниці виміру [Ермагамбетов 1971, с. 91–108].

Серед перших учених, що запропонували підрозділ реалій на кілька семантичних груп за предметною ознакою, був А. Є. Супрун. Автор відзначає існування таких слів, які, по-перше, повинні точно передавати специфіку умов життя, звичаїв, історії різних народів, а по-друге, надавати опису певний національно-історичний колорит. На думку А. Є. Супруна, ці слова різноманітні в тематичному відношенні і можна виділити кілька семантичних груп:

- 1) назви осіб із різних фахових, соціальних, родинних ознак;
- 2) назви частин одягу, взуття, прикрас;
- 3) назви їжі, напоїв, судин; назви знарядь, споруд; назви монет;
- 4) слова, пов'язані з національними видами мистецтва; назви місцевих тварин, рослин [Супрун 1957, с. 231].

Аналогічний підхід до класифікації реалій застосовується також і Б. І. Репіним, який виділяю угруповання реалії на матеріалі перекладу роману-епопеї М. О. Ауезова «Шлях Абая» з казахської мови на німецьку. У цій класифікації виділені наступні групи реалій:

1. Побутові реалії: житло, одяг, прикраси, їжа, напої, родинні стосунки, звичаї, ігри, пісні, назви музичних інструментів.
2. Етнографічні реалії: назви родів і племен.
3. Міфологічні реалії.
4. Релігійні реалії.
5. Ономастика [Репін 1970, с. 87–98].

Своє рішення проблеми пропонує А. А. Реформатський. Таблиця А. А. Реформатського, складена для курсу «вступ до мовознавства», побудована за предметно-мовним принципом. У ній зазначається, з яких мов у російську лексику увійшли іншомовні слова, що означають:

- 1) імена власні;
- 2) монети;
- 3) посади і позначення осіб;

- 4) деталі костюма і прикраси;
- 5) страви і напої;
- 6) звернення і титули при іменах [Реформаторський 1999, с. 312].

У своїй дефініції реалій, як слів, що позначають «... предмети, поняття і ситуації, яких не існує в практичному досвіді людей, що говорять на іншій мові», Л. С. Бархударов перераховує і можливі їхні референти: назви страв національної кухні, види народної одягу та взуття, народні танці, види усної народної творчості, назви характерних тільки для даної країни політичних установ і громадських явищ, слова і словосполучення, що позначають торгові і громадські заклади [Бархударов 1975, с. 95].

Є. М. Верещагін і В. Г. Костомаров, взявши за основу матеріал російської мови, охарактеризували сім груп слів, які мають національно-культурну семантику:

1. Советизми, тобто слова, що виражають ті поняття, які з'явилися в результаті перебудови суспільного життя в Росії після Жовтневої революції.
2. Слова нового побуту, тісно примикають до советизмів.
3. Найменування предметів і явищ традиційного побуту.
4. Історизми, тобто слова, що позначають предмети і явища попередніх історичних періодів.
5. Лексика фразеологічних одиниць.
6. Слова з фольклору.
7. Слова неросійського походження, так звані тюркізми, монголізми, українізми. Судячи з перерахованих вище груп, можна зробити висновок, що Є. М. Верещагін і В. Г. Костомаров характеризують реалії як лексику, яка містить фонову інформацію [Верещагін 2000, с. 387].

Класифікація Г. Д. Томахіна, яка розроблена на основі американських реалій, налічує такі типи реалії:

1. Географічні реалії: назви особливостей берегової лінії, флора, фауна, культурні рослини, природні ресурси.

2. Етнографічні реалії: реалії побуту, житло, одяг, їжа, напої, побутові заклади, транспорт, відпочинок, звичаї, традиції, свята, заходи, мовний етикет.

3. Фольклорні реалії.

4. Міфологічні реалії.

5. Суспільно-політичні реалії: державні символи і символи штатів, реалії, пов'язані з конституцією США, реалії законодавчої влади, президент і апарат Білого дому, виконавчі відомства, агентства, державні службовці, судова система, уряд штатів і місцеве самоврядування, вибори, політичні партії і громадські організації.

6. Реалії системи освіти, релігії та культури: система освіти, релігія, література, театр і кіно, засоби масової інформації, образотворче мистецтво, музична культура.

7. Історичні реалії.

8. Рекламні реалії.

9. Ономастичні реалії: імена власні [Томахін 1982, с. 38].

У класифікації, запропонованій В. С. Виноградовим, зміст фонові інформації охоплює, перш за все, специфічні факти історії та державного устрою національної спільноти, особливості географічного середовища, характерні предмети матеріальної культури минулого і сьогодення, етнографічні та фольклорні поняття.

Запас лексичних одиниць, що передають фонову інформацію, В. С. Виноградов поділяє на такі тематичні групи:

1. Лексика, що називає побутові та етнографічні реалії:

а) житло, майно;

б) одяг, головні убори;

в) їжа, напої;

г) види праці та заняття;

д) грошові знаки, одиниці міри;

е) музичні інструменти, народні танці та пісні, виконавці;

ж) народні свята, ігри;

з) звернення.

2. Лексика, що називає міфологічні реалії:

а) божества, казкові істоти, легендарні місця.

3. Лексика, що називає реалії світу природи:

а) тварини;

б) рослини;

в) ландшафт, пейзаж.

4. Лексика, що називає реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя (актуальні і історичні):

а) адміністративні одиниці і державні інститути;

б) громадські організації, партії і т.п., їх учасники;

в) етнічні і соціальні спільності та їх представники;

г) промислові та аграрні підприємства, торговельні заклади;

д) основні військові і поліцейські підрозділи і чини;

е) цивільні посади та професії, титули і звання.

5. Лексика, що називає ономастичні реалії:

а) антропоніми;

б) топоніми;

в) імена літературних героїв;

г) назви компаній, музеїв, театрів, ресторанів, магазинів, пляжів, аеропортів і т.п.

6. Лексика, що відображає асоціативні реалії:

а) вегетативні символи;

б) анімаліські символи;

в) колірні символи;

г) фольклорні, історичні та літературні алюзії. У них містяться натяки на спосіб життя, поведінку, риси характеру, діяння історичних, фольклорних і літературних героїв, на історичні події, на міфи, перекази;

д) мовні алюзії. Вони зазвичай містять натяк на будь-якої фразеологізм, прислів'я, приказку та крилату фразу [Виноградов 1978, с. 87].

Асоціативні реалії в класифікації В. С. Виноградова пов'язані з різними національними історико-культурними явищами і своєрідно втілені в мові. Такі реалії не знайшли своє відображення в спеціальних словах, в безеквівалентній лексиці, а закріпилися в інших словах.

Г. Д. Томахін також виділяє цей тип реалій, але називає їх конотативними реаліями, відносячи до їх групи лексичні одиниці, які, позначаючи звичайнісінькі поняття, висловлюють водночас значеннєві і емоційні фонові відтінки. Конотативні реалії у Г. Д. Томахіна протиставлені денотативним – лексичним одиницям, семантична структура яких повністю заповнена фоновією лексичною інформацією [Томахін 1982, с. 41].

Найбільш розгорнута класифікація реалій наводиться в книзі авторів С. І. Влахова і С. П. Флоріна «Неперекладне в перекладі» (1980). Вони пропонують класифікацію реалій, що включає чотири категорії поділу:

I. Предметний поділ.

II. Місцевий розподіл (в залежності від національної та мовної приналежності).

III. Тимчасовий розподіл (в синхронічному та діяхронічному плані, за ознакою знакомості).

IV. Перекладацький розподіл.

У класифікації за предметом розмежовуються наступні типи реалій, з урахуванням їх значення:

A. Географічні реалії:

1. Назви об'єктів фізичної географії, в тому числі і метеорології.
2. Назви географічних об'єктів, пов'язаних з людською діяльністю.
3. Назви ендеміків.

С. І. Влахов і С. П. Флорін підкреслюють, що реалії географічної групи тісно пов'язані з термінами фізичної географії та її розділами, і тому їх чітке розмежування практично неможливо. У зв'язку з цим автори відзначають, що

географічні реалії вимагають індивідуального підходу до їх передачі в перекладі, отже, перекладачеві доводиться враховувати дані (і їх відсутність) в словниках, ступінь популярності як самого слова, так і його референта.

1. Побут:

а) Їжа, напої і т.п., а також і побутові заклади (громадського харчування та ін.);

б) одяг (включаючи взуття, головні убори, прикраси та ін.);

в) житло, меблі, посуд і інша начиння;

г) транспорт (засоби пересування та їх водії);

д) інші.

2. Праця:

а) люди праці;

б) знаряддя праці;

в) організація праці (включаючи господарство і т.п.).

3. Мистецтво і культура:

а) музика і танці;

б) музичні інструменти та ін.;

в) фольклор;

г) театр;

д) інші мистецтва і предмети мистецтв;

е) виконавці;

ж) звичаї, ритуали;

з) свята, ігри;

і) міфологія;

к) культи – служителі та послідовники, культові будівлі і предмети;

л) календар.

4. Етнічні об'єкти:

а) етніміми;

б) клички (зазвичай жартівливі або образливі);

в) назви осіб за місцем проживання.

5. Заходи і гроші:

- а) одиниці заходів;
- б) грошові одиниці;
- в) просторічні назви одиниць заходів і грошових одиниць.

С. І. Влахов і С. П. Флорін відзначають, що в групу етнографічних реалій треба включати тільки слова, які пов'язані з наукою етнографією, чийм об'єктом дослідження є побут і культура народів, форми матеріальної культури, звичаї, релігія, духовна культура, в тому числі мистецтва і фольклор.

Б. Суспільно-політичні реалії:

1. Адміністративно-територіальний устрій:

- а) адміністративно-територіальні одиниці;
- б) населені пункти;
- в) деталі населеного пункту.

2. Органи і носії влади:

- а) органи влади;
- б) носії влади.

3. Суспільно-політичне життя:

- а) політична діяльність і діячі;
- б) патріотичні та громадські рухи та їх діячі;
- в) соціальні явища і руху і їх представники;
- г) звання, ступеня, титули, звернення;
- д) установи;
- е) навчальні заклади та культурні установи;
- ж) стани і касти і їх члени;
- з) станові знаки і символи.

4. Військові реалії:

- а) підрозділи;
- б) зброя;
- в) обмундирування;

г) військовослужбовці та командири.

У класифікації за місцем, С. І. Влахов і С. П. Флорін поділяють реалії на дві категорії: реалії в площині однієї мови і реалії в площині пари мов.

На думку авторів, в площині однієї мови реалії можуть бути своїми і чужими. С. І. Влахов і С. П. Флорін вказують, що свої реалії – це не лише споконвічні слова певної мови, але часто серед них зустрічаються і запозичення з інших мов, які за їх сприйняття носієм вихідного мови нічим не відрізняються від споконвічних. Чужими реаліями можуть бути запозичення, кальки і транскрибовані реалії іншої мови.

У площині пари мов, автори ділять реалії на внутрішні і зовнішні. С. І. Влахов і С. П. Флорін вказують, що внутрішні реалії належать одній з пари мов, і є чужими для іншого. Зовнішні реалії є однаково чужими для обох мов.

С. І. Влахов і С. П. Флорін розглядають більш детально власне місцевий поділ. За цим критерієм автори поділяють реалії на національні, регіональні, міжнародні, локальні і мікрореалії. С. І. Влахов і С. П. Флорін вказують, що національні реалії називають об'єкти, які належать певній нації і є чужими за межами країни. Автори відзначають, що велика частина реалій – національні і пояснюють це тим, що національна приналежність референта є одним з категоріальних ознак реалії.

Національна реалія є вихідним пунктом для місцевого розподілу. Перш ніж стати інтернаціональною або регіональною, вона повинна була мати національний характер. Локальні реалії та мікрореалії в тій чи іншій мірі також мають національне забарвлення.

Регіональними С. І. Влахов і С. П. Флорін називають реалії, які разом з об'єктом, який позначають, поширилися серед кількох народів.

Інтернаціональними є реалії, які стали складовою частиною лексики багатьох мов, до того ж вони зазвичай зберігають свій вихідний національний колорит. На думку авторів, локальні реалії належать не мові відповідного народу, або її соціальному чи територіальному діалекту.

Мікрореаліями автори називають такі реалії, які характерні для певного міста чи села.

Таким чином, створена С. І. Влахова і С. П. Флоріна класифікація реалій за місцем може бути представлена наступним чином:

А. Реалії в площині однієї мови:

1. Свої реалії:

а) національні реалії;

б) локальні реалії;

в) мікрореалії.

2. Чужі реалії:

а) інтернаціональні реалії;

б) регіональні реалії.

Б. Реалії в площині пари мов:

1. Внутрішні реалії.

2. Зовнішні реалії.

У класифікації за часом С. І. Влахов і С. П. Флорін враховують такі питання: зв'язок реалій за предметом і часом, зв'язок реалій за місцем і часом, введенням і освоєнням чужих реалій. Автори поділяють реалії за цим критерієм на сучасні та історичні. Описуючи зв'язок реалій за предметом і часом, автори підкреслюють, що статус реалії не завжди є постійною якістю слова. Цей статус може змінюватися в часі. Зазвичай це явище пояснюється зміною референта.

Історичні реалії – це терміни, які відходять в область історії, причому зворотний процес теж можливий – історична реалія, яка називає застарілий об'єкт, стає назвою нового референта. Щодо питання про зв'язок реалій за місцем і часом, автори відзначають, що історичні реалії рідко втрачають свою національну приналежність. Це трапляється тільки в тому випадку, коли реалія відноситься до глибокої давнини і втрачає національний колорит за рахунок історичного.

С. І. Влахов і С. П. Флорін вказують, що лексика відповідної мови поповнюється чужими реаліями. Цей процес зазвичай відбувається рівномірно. Надходження чужих реалій в мову пов'язано з контактами між народами, літературою, уподобань та інтересів суспільства. Залежно від ступеня освоєння чужих реалій, автори поділяють їх на знайомі і незнайомі. Знайомі реалії – це іншомовні слова, які стали частиною лексики певної мови і знайшли своє місце в її словниках. З іншого боку, незнайомими є реалії, які не вживається часто носіями цієї мови і не увійшли до її словникового складу.

С. І. Влахов і С. П. Флорін виділяють і третю групу чужих реалій, пов'язаних з фактором часу – так звані модні реалії. Модні реалії привертають увагу широких кіл суспільства, але на нетривалий час. Модні реалії виходять з ужитку і замінюються іншими разом з модними тенденціями.

Автори вказують, що перекладацька класифікація реалій ґрунтується на прийомах їх передачі. За цією ознакою виділяються три типи реалій: транскрибовані реалії, реалії-неологізми і реалії, передані шляхом приблизного перекладу [Влахов 1980, с. 52–81].

Оскільки реалія – феномен дуже складний і багатоаспектний, часто неясно і неоднозначно вирішується питання про те, чи слід розглядати в якості реалії те чи інше мовне явище чи ні. Одним з таких спірних питань є віднесення до реалій власних імен. А. Є. Супрун, Б. І. Репін, А. А. Реформатський, В. С. Виноградов включають власна назва в свої класифікації реалій, тоді як Л. С. Бархударов, Є. М. Верещагін, В. Г. Костомаров виділяють власна назва як вид безеквівалентної лексики нарівні з реалією, розділяючи ці дві поняття. С. І. Влахов і С. П. Флорін, розглядаючи подібності та відмінності між реаліями і власними іменами, допускають, що в певних випадках власна назва може функціонувати як реалія. Вони вважають, що яскраве конотативне значення, яке обумовлює здатність передавати національний і історичний колорит є схожою рисою

між реаліями і власними іменами. Цьому тотожності сприяє і те, що кордони між реаліями і власними іменами хиткі, а іноді вони зовсім відсутні [Влахов 1980, с. 43].

Власні імена надзвичайно важливі для спілкування і взаєморозуміння людей. Власні імена відрізняються від загальних тенденцією до універсальності використання. Переходячи на іншу мову, нам доводиться використовувати інші загальні слова щодо знайомих предметів і понять, але знайому нам людину ми будемо називати одним і тим же ім'ям, незалежно від того, якою мовою ми станемо до неї звертатися. Таким чином, власні імена стають опорними точками в міжмовній комунікації і тим самим у вивченні іноземної мови. Вони виконують функцію міжмовного, міжкультурного зв'язку. Це цінна властивість власних імен, однак, це породило поширену ілюзію того, що імена і назви не вимагають особливої уваги при вивченні іноземної мови і при перекладі з нього. Через це їх, як правило, рідко включають в класифікації реалій, про них майже нічого не говориться в працях, присвячених національно-оцінній лексиці.

Д. І. Єрмолович вказує, що імена власні, дійсно, допомагають подолати мовні бар'єри, але у мовному середовищі вони володіють складною смисловою структурою, унікальними особливостями форми та етимологією, здатністю до видозміни і словотвору, численними зв'язками з іншими одиницями і категоріями мови. При передачі імені засобами іншої мови велика частина цих властивостей втрачається. Якщо не знати або ігнорувати ці особливості, то перенесення імені на інший лінгвістичний ґрунт може не тільки не полегшити, а й ускладнити ідентифікацію носія імені [Єрмолович 2001, с. 11–13]. Все це обґрунтовує доцільність включення частини власних назв в клас слів-реалій.

Інша причина для включення власних назв в клас реалій є наявність в будь-якій мові онімів, утворених від прецедентних імен. Поява онімів, мотивованих прецедентними іменами, є наслідком активного залучення власних назв у процесі вторинної номінації. У результаті цього процесу в

мові з'явилося значну кількість семантично збагачених власних імен, в основу яких покладено фрагменти пов'язаної з ними енциклопедичної інформації. Прецедентні імена – це широко відомі власні назви, які використовуються в тексті не стільки для позначення конкретної людини (ситуації, міста, організації та ін.), скільки як свого роду культурного знаку, символу певних якостей, подій, доль [Нахімова 2011, с. 55–58]. А саме передача цього національно-культурного компонента ускладнює перекладача при перекладі власних назв на іншу мову.

При перекладі власних назв дуже велика спокуса використовувати прийом транскрибування, оскільки варіанти такого перекладу зустрічаються для всіх онімів. Однак у випадку з прецедентними онімами, це часто не найвдаліший метод. Безумовно, транскрибоване слово завжди можна пояснити, а в випадку з прецедентними іменами пояснювати його, мабуть, необхідно. З іншого боку, за допомогою цього способу можна зберегти легко помітний у мовній формі національний колорит.

Погоджуючись з позиціями Д. І. Єрмоловича і Є. А. Нахімова і оцінюючи класифікацію С. І. Влахова і С. П. Флоріна, як найбільш всеосяжність і оптимальне з точки зору дослідження національно забарвленої лексики, хотілося б висловити думку, що в систему їхньої класифікації реалій за предметною ознакою слід включити четверту групу реалій, а саме ономастичні реалії [Влахов 1980, с. 33]. До них, як нам представляється, слід віднести:

1. Антропоніми.

а) офіційні (паспортні) і неофіційні (ужиткові) імена власні, характерні, специфічні для даної культурно-мовної спільності, наприклад, *Dick Cheiney*, *Bill Clinton*, *Dr. Billy*;

б) власні імена національних героїв, історичних і популярних особистостей, відомих в межах всього мовного колективу, наприклад, *Julius (Caesar)*, *Vincent (Van Gogh)*. Причиною включення цих назв в клас ономастичних реалій є розвиток прецедентної семантики в них – це важлива

частина процесу категоризації, концептуалізації і оцінки дійсності в межах національної картини світу.

2. Топоніми – назви географічних об'єктів, наприклад, *Essex, Crosby, Wessex, Chester, The North Sea, St Paul's Cathedral, Humber, Thames, Winchester*. Включення топонімів у клас ономастичних реалій ми пояснюємо тим, що географічні назви, як і відповідні референти, можуть бути відомі і за межами даної країни мати усталені відповідності в мовах усього світу (що диктується, насамперед, потребами картографії та географії), проте асоціації, пов'язані з цими об'єктами, є частиною національної культури і можуть бути невідомими за межами певної культури.

3. Урбаноніми – назви внутрішньоміських топографічних об'єктів, наприклад, *Broadway, Junction, Wooden Bridge Terrace, Clapton Park, Broadgate Circle, Snowdonia National Park, Globe Theatre, Tate Modern, Oxford Street*. Ми вважаємо, що урбаноніми є реаліями, оскільки назви внутрішньоміських топографічних об'єктів залежить від їх розташування, імені творця або відомого діяча, відомих подій, пов'язаних з цим місцем, і тому вони мають національний або історичний колорит.

4. Зооніми – імена і клички тварин, характерні для даної культури, наприклад, *bee, bird, eel, fish, fly, hound, mous, snake, fox, cow, hen, cock*. Включення зоонімів до класу ономастичних реалій ми пояснюємо тим, що імена і клички висловлюють ставлення до тварин і те місце, яке вони займають у картині світу, характерної для певного етнолінгвістичного суспільства. З чого можна зробити висновок, що імена і клички тварин мають національний колорит.

5. Идеоніми – власні імена об'єктів розумової, ідеологічної і художньої сфери діяльності людини, духовної культури, наприклад, *The Golden Age, Home, Sweet Home, Land of Hope and Glory* [Кирилова 2016, с. 240].

Питання вивчення класифікації реалій як класу безеквівалентної лексики і пошуку способів, що забезпечують високу адекватність перекладу, в особливості перекладу реалій в художньому тексті, до сих пір залишається

однією з найбільш суперечливих проблем теорії і практики перекладу. Особливої актуальності ця проблема набуває в наш час, коли в зв'язку з процесом глобалізації міжнародне спілкування набуває інші форми, а питання національної самобутності культур і, зокрема, мов стає особливо гострим. Слід зазначити, що таке явище як реалія залишається досі спірним моментом в перекладознавстві, але з іншого боку, тим самим воно привертає до себе інтерес лінгвістів і перекладачів. Ця тема є актуальною в будь-який час, адже вона пов'язана з історією суспільства, з прогресом техніки і технологій, з розвитком міжкультурної взаємодії і можна припустити, що інтерес до перекладу реалій буде тільки зростати.

1. 3. Засоби та проблеми перекладу реалій

Під час перекладу реалій виникає проблема передачі на рідну мову національного та історичного колориту певної країни. Оскільки реалії характеризуються культурною унікальністю і є національно маркованою лексикою, яка не має точних відповідностей в інших мовних системах, у процесі їх перекладу виникає чимало труднощів. У зв'язку з цим вчені-лінгвісти відзначають, що переклад реалій вимагає особливого підходу. Виділяють такі проблеми, які обумовлюють виникнення складнощів у перекладі. Перш за все, наявність труднощів пояснюється відсутністю у носіїв позначень мови перекладу для реалій вихідної мови. Також складність перекладу реалій виражається необхідністю передати конотацію і семантику реалії, а також національні та культурно-історичні елементи семантичної структури лексем – реалій.

У сучасній лінгвістичній теорії перекладу існує ряд широко відомих прийомів, спрямованих на передачу значення реалій при перекладі. Найбільш

поширеними способами перекладу є транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад і наближений переклад.

Оскільки перекладач є прямим посередником у процесі адаптації вихідного тексту до умов іншомовної культури, при перекладі реалій необхідно застосовувати творчий підхід, а також володіти глибокими лінгвокраїнознавчими і фоновими знаннями, щоб грамотно передати текст оригіналу на інші мови.

На думку С. І. Влахова і С. П. Флоріна, «переклад реалій – частина великої і важливої проблеми передачі національної та історичної своєрідності, яка сходить, мабуть, до самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни» [Влахов 1970, с. 5]. До важливих обставин, які не можна не брати до уваги під час вибору найбільш відповідного прийому перекладу, відноситься осмислення незнайомої реалії в оригіналі, тобто місце, яке вона займає в контексті; визначення, як вона подана автором; опис засобів, якими користується останній, аби довести до свідомості читача її семантичний і конотативний зміст [Сорокіна 2013, с. 56].

Незнайомою найчастіше є чужа реалія. Автор вводить її в текст художнього твору головним чином під час опису нової для носія цієї мови дійсності, наприклад, в романі з життя якогось народу, оповідаючи про чужий для читача побут. Ці малознайомі або зовсім незнайомі слова вимагають такої подачі, яка б дала змогу сприйняти описуване без труднощів, тобто зрозуміти смисл і вловити національний чи історичний колорит. С. І. Влахов і С. П. Флорін відзначають, що «при недостатньо вмілому їх введенні, якщо письменник переступив якусь трохи помітну межу міри й смаку, читач сприйме реалію як непотрібну екзотику» [Влахов, с. 80]. Крім того, дослідники пропонують таку загальну схему прийомів передачі реалій у художньому перекладі:

- 1) транскрипція;
- 2) переклад (і заміна);

3) приблизний переклад: родо-видова заміна; функціональний аналог; опис, пояснення, тлумачення;

4) контекстуальний переклад [Влахов 1970, с. 87].

При транслітерації передається графічна форма слова вихідної мови засобами мови перекладу, а при транскрипції – звукова форма слова. Ці способи перекладу застосовуються при передачі іншомовних власних назв, географічних назв та назв різних компаній, фірм, готелів, газет та журналів: *Vuuhgorod – Vyshhorod, tribalism – трайбалізм, know-how – ноу-хау, William III – Вільгельм III* [Бархударов 1975, с. 97–104].

За В. С. Виноградовим, транскрипція передбачає введення в текст перекладу за допомогою графічних засобів відповідної реалії максимально допустимими засобами, фонетичним наближенням до її оригінальної фонетичної форми [Виноградов 2001, с. 49].

Транскрипція передбачає переклад лексичної одиниці шляхом відтворення її звукової форми за допомогою букв мови перекладу, коли «кожній фонемі вихідної мови знайдено відповідник у фонемному складі мови перекладу» [Раренко 2010, с. 94]. Транслітерація є способом перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її графічної форми за допомогою букв мови перекладу [Раренко 2010, с. 95].

Слід зазначити, що транскрипція і транслітерація є одним з найбільш ефективних способів перекладу реалій, оскільки використання цього перекладацького прийому сприяє збереженню специфіки лексичної одиниці, перешкоджаючи втраті її культурного наповнення. Оскільки транскрипція і транслітерація дозволяють передати звуковий або графічний образ слова, застосування цього прийому не призводить до надмірного збільшення обсягу тексту. Необхідність у транскрибуванні реалій у процесі їхнього перекладу також допомагає уникнути труднощів в передачі їхнього смислового змісту і специфічного колориту. Вибір транскрипції при перекладі реалій повністю залежить від реципієнта, оскільки саме на нього орієнтований текст перекладу, який не повинен залишитися за межами його розуміння.

Переклад (і заміна) реалії як прийом передачі застосовують зазвичай в тих випадках, коли транскрипція або транслітерація з тих чи інших причин неможлива або небажана. Дуже часто перекладач вдається до використання даного прийому для збереження цілісності та лексичної узгодженості тексту перекладу, а також для поліпшення розуміння читачем чужої для нього картини світу.

На думку М. Б. Раренка, першим за частотою використання є прийом калькування, сутність якого полягає в тому, що слова і вирази однієї мови перекладаються на іншу мову шляхом точного відтворення засобами мови перекладу, їх морфемної або словесної структури [Раренко 2010, с. 56].

Введення неологізму, на думку С. І. Влахова і С. П. Флоріна, є найбільш вдалим (після транскрипції) способом збереження змісту і колориту реалії, оскільки шляхом створення нового слова (або словосполучення) іноді вдається досягти майже такого ж ефекту [Влахов 1980, с. 88].

Калька – це запозичення шляхом буквального перекладу (зазвичай по частинах) слова або звороту. Напівкальки – це свого роду часткові запозичення, теж нові слова або (стійкі) словосполучення, але складаються вони здебільшого зі свого власного матеріалу і частково з матеріалу іншомовного слова [Вернигорова 2010, с. 100–102]. Освоєнням називають адаптацію іншомовної реалії, тобто надання їй на основі іншомовного матеріалу вигляду рідної мови. Семантичним неологізмом називають умовно нове слово або словосполучення, скомпоноване перекладачем, яке дає змогу передати смисловий зміст реалії. Принцип родо-видової заміни дає змогу передати (приблизно) зміст реалій одиницею з більш широким значенням.

Приблизний переклад реалій застосовується частіше, ніж будь-який інший прийом. Зазвичай цим шляхом вдається, хоча часто і не дуже точно, передати предметний зміст реалії, але колорит майже завжди втрачається [Влахов 1980, с. 152]. Застосовуючи в процесі перекладу подібні відповідності, важливо брати до уваги, що в деяких випадках цей

перекладацький прийом може породити хибні уявлення про характер предмета або явища, які позначає реалія.

Описовий переклад як спосіб передачі реалій полягає в розкритті значення лексичних одиниць за допомогою розгорнутих словосполучень або визначень, які розкривають характерні ознаки поняття або явища, що позначаються реалією. Поряд з описовим перекладом досить часто використовують контекстуальний переклад, який протиставляють так званого словникового перекладу. Використання цього прийому демонструє відповідності лексичної одиниці, надбані в рамках того чи іншого контексту і принципово відрізняються від аналогів, представлених в словниках.

Якщо говорити про контекстуальний переклад, то його звично протиставляють «словниковому перекладу», зазначаючи, таким чином, відповідності, які слово може мати в контексті на відміну від наданих у словнику. Я. І. Рецкер підкреслює, що цей засіб перекладу полягає у заміні словникової відповідності при перекладі контекстуальною, логічно зв'язаною з нею [відповідністю]» [Рецкер 2004, с. 45].

Ю. А. Сорокін, І. Ю. Марковіна, О. О. Селіванова вбачають усунення інтерактивних перешкод, що виникли в результаті лакун, в прийомах їхньої компенсації:

- 1) тлумаченнях, примітках, виносках, коментарях;
- 2) заміні концепту на більш близький;
- 3) порівнянні з етнічним прототипом одного класу реалій у двох мовах;
- 4) генералізації (заміни гіперонімом);
- 5) еквонімізації (заміни іншою назвою видового предмета того самого класу);
- 6) заміні теми на більш близьку для іншої культури з метою збереження оцінки, емотивності фрагмента;
- 7) запозичення шляхом транскрипції, транслітерації, напівкалькування, калькування та інші [Селіванова 2010, с. 321].

Серед численних способів перекладу реалій, запропонованих лінгвістами (Л. С. Бархударов, В. Н. Комісарів та ін.) В. С. Виноградов створює найбільш повну класифікацію прийомів перекладу реалій і пропонує п'ять основних [Виноградов 2006, с. 118–122]:

1. Транскрипція (транслітерація). При першій появі в тексті транскрибоване слово зазвичай супроводжуються виносками або поясненнями, що вводяться безпосередньо в текст.

2. Гіпо-гіперонімічний переклад. Для цього прийому перекладу характерно встановлення відносин еквівалентності між словом оригіналу, передає видове поняття-реалію, і словом перекладу, що називає відповідне родове поняття, або навпаки.

3. Уподібнення. Уподібнюванні слова називають поняття, «супідрядні по відношенню до родового поняття» [Виноградов 2006, с. 119].

4. Перифрастичний (описовий, дескриптивний) переклад. У цьому випадку встановлюються відповідності між словом оригіналу і словосполученням перекладу, що пояснює його зміст. Цей прийом часто поєднується з транскрипцією і покликаний замінити підрядковий коментар, що робить авторську мову більш природною і відповідною оригіналу.

5. Калькування. При перекладі художньої літератури цей прийом використовується не для передачі змісту слів-реалій (загальноживаних слів будь-якого народу), а для створення авторських неологізмів, коли перекладач придумує настільки ж виразні, як в оригіналі, оказіональні слова. Цей прийом часто використовується для створення загальних назв. Іноді калькування використовують при перекладі прислів'їв, ідіом і приказок, коли є необхідність зберегти як їх зміст, так і образно-сміслову основу. Структурно-семантичне калькування іншомовних слів часто застосовується в перекладах наукової літератури.

Таким чином, проблема дослідження прийомів перекладу реалій і досі залишається невирішеною. Це пов'язано не тільки з різними поглядами перекладознавців на це питання, але і з великою кількістю факторів і

нюансів, які впливають на його вирішення. Так, спірними моментами залишаються такі проблеми, як тлумачення поняття «реалія», питання класифікації реалій (зокрема, питання про те, на основі яких ознак слід поділяти на групи мовні одиниці), виділення і розмежування безпосередньо способів перекладу реалій.

Під час вибору прийому перекладу важливу роль відіграють характер тексту, місце реалії в тексті і точка зору перекладача, тому що саме він вибирає той чи інший прийом, покладаючись на свій перекладацький інстинкт, спираючись на отримані знання та накопичений в процесі роботи досвід. Тому остаточне слово, незалежно від теоретичних досліджень, здебільшого залишається за перекладачем.

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЇ В СЕРІАЛІ «ГРА ПРЕСТОЛІВ» ТА ЗАСОБИ ЇХ УКРАЇНОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ

2. 1. Фентезійний світ серіалу «Гра престолів»

Одним із найпопулярніших творів жанру фентезі у ХІХ столітті став роман Джорджа Мартіна «Пісня льоду та полум'я». І до сьогодні в літературі жанру фентезі саме цей серіал займає лідируючі позиції. Про причини такої шаленої популярності можна говорити дуже багато, але одними з найголовніших є:

а) у серіалі знімаються найвідоміші голлівудські зірки, такі як Шон Бін, Ліна Хіді, Емілія Кларк та інші;

б) зйомки проводяться в Північній Ірландії та Марокко, що привертають нашу увагу неперевершеними краєвидами;

в) для того, щоб розробити дотракійську мову, з власною вимовою та граматиною, канал НВО запросив експертів в області створення мов. Створюючи дотракійську мову до серіалу «Гра Престолів» лінгвіст Девід Петерсон, перш за все, надихався як мовою книг Джорджа Мартіна, так і російською, естонською, турецькою мовами;

г) бюджет, який був вкладений в цей серіал, перевищує в декілька разів бюджет всіх інших проектів каналу НВО.

Серія, започаткована Мартіном 1991 року, була задумана ним як трилогія. Потім автор зрозумів, що жодна з книг епопеї не вміщається в один том, і вирішив розділити кожен з них на дві. Перша книга серії, написана Джорджем Р. Р. Мартіном, побачила світ у 1996 р, а вже через 15 років був випущений однойменний телесеріал, який був адаптований під сам цикл.

Дія книги і серіалу відбувається у вигаданому світі, який віддалено нагадує Європу середніх віків. В основі покладено кілька епосів: давньогрецький, східний епоси і епос середньовічної Англії. Події розгортаються у світі, в якому кілька століть назад зникла вся магія, через це сам твір спочатку схожий на історичну прозу, проте з поверненням магії сам роман починає набувати рис епічного фентезі. Зима і літо тривають не днями, а роками. Герої очікують кінця літа і початку довгої і жорстокої зими.

Твір можна віднести до жанру реалістичного фентезі (за аналогією до жанру магічного реалізму), в якому традиційні для фентезі літературні стереотипи долаються з метою створення світу більшою мірою схожого на реальну дійсність [Падун 2017, с. 207]. За допомогою виразних засобів, художніх прийомів письменника, а слідом за ним і знімальній групі телесеріалу вдається уявити захоплюючу розповідь, яка претендує на певну реалістичність, природність зображуваного дії.

Як літературна основа, так і телевізійна екранізація демонструють вигаданий світ, в якому проглядаються явні аналогії з звичаями, віруваннями, суспільними відносинами і соціальними інститутами, політичною організацією і навіть подіями й особистостями з історії різних країн і народів. Може скластися думка, що саме подібного роду опора на приклади з минулого, численні відсилання до історичних прототипів, а також літературним і фольклорним сюжетам, з яких зіткана «Пісня льоду і полум'я» і «Гра престолів», надають реалістичний характер розповіді, роблячи цей твір більш наближеним до дійсності. Сильною з історичної точки зору стороною телесеріалу, так само як і циклу романів, представляється якісна репрезентація лицарської культури [Падун 2017, с. 91–92]. Твір насичено яскравими образами суперечливих воїнів, які демонструють різні грані світосприйняття середньовічного європейського лицаря – світогляду, який поєднував у собі ідеали служіння обов'язку і збереження честі, вірності сюзерену, прагнення до захисту вищої справедливості з повсякденною жорстокістю постійних воєн, буйною вдачею і зневагою до людського життя.

Фентезі як жанр фантастичної літератури сходить до середньовічних легенд і міфології, лицарських романів і скандинавських саг, творів в стилі романтизму 19 століття. Т. Степановська зазначає, що «основним джерелом виникнення фентезі як особливого виду художньої літератури, де вільна гра уяви здатна порушити будь-який закон реального світу, ввести будь-яке диво і чарівництво як доданка змісту і форми, є міф і казка» [Степановська 1982, с. 42].

У перекладі з англійської слово «fantasy» означає «фантазія», «вигадка». Чіткого визначення жанру фентезі в літературознавстві немає. Він має багато спільного з іншими жанрами фантастичної літератури, такими, як історичний роман, альтернативна історія, роман жахів, в зв'язку з чим їх буває складно відрізнити. Фентезі, безсумнівно, є окремим жанром в літературі, адже йому характерні особливості, відсутні в інших жанрах. Таким чином, можна виділити наступні елементи, характерні для жанру фентезі:

1. Світ вигаданий, неіснуючий і несумісний з нашою реальністю. Так, дія серіалу «Гра престолів» розгортається у вигаданому середньовічному світі, події відбуваються на Півночі, в замку Вінтерфелл, на Залізних островах. Цей світ складається з трьох континентів: Вестеросу, Ессосу та Соторосу. Усі ці локації вигадані і насправді не існують. Світ «Гри престолів» не має офіційної назви. Навіть самі персонажі, при необхідності говорити про це, так і називають його просто «світом».

2. Магія і фольклорні персонажі. Протягом усього серіалу ми стикаємося з містичними персонажами (*Read Woman, Dragond, White Walkers, Lord of Light, Harpies, Shadows, Giants*), предметами і явищами (*resurrection of Jon Snow*).

3. Авантюрний сюжет (як правило, це мандрівка, пригода, війна). У серіалі «Гра престолів» розпалюються запеклі війни на релігійному ґрунті.

4. Середньовічний антураж з різними варіаціями. Дія серіалу відбувається в середньовічному світі, в кожному куточку якого діють свої закони. Прикладом середньовічної культури є:

а) замки, які є обов'язковим атрибутом середньовіччя (*Craster's Keep, the Red Keep*);

б) потворні чудовиська (*White walkers, Giants*), які мешкали на краю світу та лякали людей. Таке ж уявлення мали і жителі світу «Гра престолів»;

в) геральдика, яка присутня як в періоді середньовіччя, так і в серіалі «Гра престолів», яким притаманні герби та девізи аристократичних домів (*Winter is coming, Hear me roar*);

г) андали. Андали у серіалі «Гра престолів» в багатьох речах нагадують германські племена вандалів, які в наслідок війни змішалися з жителями Римської імперії. Андали також змішалися з першими людьми (*The Andals*);

ґ) феодалізм. Один із основних доказів того, що світ «Гри престолів» наближений до світу середньовіччя є феодалізм. Перед нами постає класичне феодальне суспільство з селянами та васалами. Присутні торгівельні клани, вільні міста с Залізним банком, буржуазією та іншими принадами епохи середньовіччя (*Iron Bank of Braavos*);

д) торгівельні союзи. Вільні дев'ять міст нагадують Ганзейський союз – великий політичний і економічний союз, який виник в середині 12 століття і проіснував до 17 століття.

5. Вчинки і переживання героїв висуваються на перший план; вигадане і казкове відіграє допоміжну, але при цьому далеко не другорядну роль. Один з найбільш емоційних образів серіалу – герой *Jon Snow*. Його переживання і внутрішня психологічна боротьба щодо його походження, любовних відносин і порятунку сім'ї виходять на перший план. Не менш емоційний персонаж – *Daenerys Targaryen*. Ми слідкуємо за становленням її особистості. Як з маленької невпевненої дівчинки вона перетворюється на впевнену в собі та в свої сили жінку, яка прагне повернути те, що в неї забрали. Особлива увага приділяється внутрішньому стану героїв під час

битви: явно простежується бажання героїв битися до кінця, їх жага крові і бажання помсти.

6. Протистояння добра і зла – один з основних елементів сюжету раннього фентезі. Що стосується більш пізнього періоду, то межа добра і зла стає досить нечіткою. Так і в серіалі «Гра престолів» не можна виділити однозначно позитивних чи негативних героїв. Кожен переслідує свої цілі і мотив дій визначається ситуацією.

7. Наявність потойбічного світу. *Read Woman, White Walkers, Lord of Light* – це представники потойбічних сил у серіалі.

8. Свобода авторського викладу. Автор має право повернути сюжет так, як вважатиме за потрібне, адже в фантастичному світі може відбуватися все, що завгодно. Це один з визначальних елементів фентезі.

Окрім суто лінгвістичної зацікавленості у вивченні жанрових особливостей фантазійних творів, варто зазначити, що даний жанр стрімко набув популярності серед читачів по всьому світу. А, отже і переклад таких творів стає більш значущим видом діяльності в рамках глобалізаційних процесів та популяризації іншомовної літератури.

2. 2. Вербальні типи реалій у серіалі «Гра престолів»

Фентезі як жанр художньої літератури, який інтенсивно розвивається в наш час є широким «полігоном» для випробування потенційних словотворчих можливостей мови в конкретних мовних втіленнях. Комплексне вивчення слів-реалій у творах жанру фентезі дає матеріал для прогнозування та наукового передбачення шляхів розвитку мови.

Твори жанру фентезі – це особлива область функціонування слів-реалій. Вони розкривають авторський задум, відображають одночасно вигаданий світ, створений письменником, і об'єктивну дійсність.

Е. А. Білоусова називає реалії «результатом авторської словотворчої діяльності» [Білоусов 2001, с . 20]. Вони є одними з найважливіших засобів художньої виразності в текстах жанру фентезі. Тому вважаємо доцільним дослідити особливості реалій в серіалі «Гра престолів» та проаналізувати засоби їхнього відтворення при перекладі та виявити перекладацькі трансформації, використані при перекладі українською мовою.

Аналіз реалій у серіалі «Гра престолів» реалізовано на основі класифікації В. Виноградова, яка була описана в його роботі «Вступ до перекладознавства». Згідно з цією класифікацією, реалії поділяються на побутові, етнографічні та міфологічні, реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя, реалії природного світу, ономастичні реалії, асоціативні реалії та реалії, що позначають зброю. Ця класифікація була обрана з огляду на те, що її складові найбільш повно відображають художній світ роману. У процесі дослідження було проаналізовано 100 реалій, вилучених методом наскрізної вибірки з серіалу «Гра престолів», які можна класифікувати в такий спосіб:

1. Побутові реалії не тільки створюють необхідні для образності елементи, а й впроваджують головні компоненти сюжету. У серіалі «Гра престолів» зустрічається такий тип реалій доволі рідко. Нами зазначено виявлено лише 4 побутові реалії:

- *Honors* – «Хонори», круглі золоті монети, які використовуються в Мієрині, Волантісі та Кварті;

- *Milk of the poppy* – «Макове молочко», сильнодіючий лікарський засіб, що отримується з соку, видобутого з незрілих коробочок маку. Він використовується як сильне знеболювальне, у великих дозах викликає втрату свідомості, тому може використовуватися в якості анестезії при операціях;

- *Kidney pie* – «Пиріг з нирками», який використовується як традиційне блюдо в Вестеросі;

- *The Book of Brothers* – «Книга братів» (книга, в яку записують діяння і подвиги всіх представників Королівської Гвардії).

2. **Етнографічні та міфологічні реалії.** Слід зазначити, аналізований що роман насичений таким видом реалій, це зумовлено тим, що підтримка фантастичного, а часто навіть магічного у художній картину світу Джорджа Мартіна потребує специфічної лексики, яка б створювала відповідну атмосферу. У першу чергу розглянемо етнографічні реалії, які є віддзеркаленням побуту, звичаїв і традицій вигаданих автором народів, наприклад:

- *The Free Folk* – «Вільний народ», саме так себе називають люди, які живуть за Стіною, північним кордоном Семи Королівств. Вільний народ складається з безлічі племен, одні з яких є досить культурними, а інші напівдикі та ворожі;

- *Andals* – «Андали», людська раса, яка вторглася в Вестерос за шість тисяч років до початку подій, описаних в романі. Андали є домінуючим народом в Семи Королівствах;

- *Ironborn* – «Залізнароджені», тобто корінні жителі Залізних островів.

На ряду з етнографічними реаліями, було виявлено декілька влучних прикладів **міфологічних реалій**, які забезпечують функціонування магічної складової картини світу у бачення Джорджа Мартіна:

- *Lord of Light* – «Владика Світу», бог, якому поклоняються на Ессосі;

- *Drowned God* – «Потонулий Бог», якому поклоняються на Залізних островах;

- *The Red Woman* – «Червона жінка», жриця Владики Світу, володіє магічними здібностями.

У ході дослідження нами були виявлені етнографічні та міфологічні реалії, кількість яких складає 16 лексем:

- **етнічні спільності:** *the Andals* – андали, *the Dothraki* – дотракійці, *the Rhoynars* – ройнари, *the Hill tribes* – гірські племена, *the Ironborn* – залізнонароджені;

- **казкові істоти:** *the Wights* – віхти;

- **міфічні істоти:** *the Children of the Forest* – Діти лісу, *the First Men* – Перші люди, *the Shadows* – Тіні, *Wildings* – Одичалі, *White walkers* – Білі монстри;

- **божества:** *The Drowned God* – Потонулий Бог, *The Lord of Light* – Владика Світу, *The Red Woman* – Червона Жінка.

3. Реалії державно-адміністративного устрою та суспільного життя, регламентують устрій та порядок у вигаданій державі. Цей тип реалій важливий не тільки для сюжетної лінії, але й для художньої виразності, якої потребує жанр фентезі. Наведемо декілька прикладів:

- *The Night's Watch* – «Нічна варта», військова організація, метою якої є охорона Стіни, гігантського укріплення, що є північною межею Семи Королівств;

- *City Watch* – «Міська варта», військова організація, яка захищає Королівську гавань;

- *Free Cities* – «Вільні міста», дев'ять могутніх багатих міст в західній частині Ессоса. У кожному з них своя культура і звичаї.

У результаті дослідження була виявлена група реалій державно-адміністративного устрою та суспільного життя, що містить 21 реалію, наприклад:

- **посади:** *khal* – кхал, *maesters* – мейстери, *Lord Commander* – лорд командувач, *The King-Beyond-the-Wall* – Король за Стіною, *The King of the North* – Король Півночі;

- **адміністративні одиниці:** *King's Landing* – Королівська Гавань, *The Lands of Always Winter* – Землі вічної зими, *The North* – Північ, *The Red Waste* – Червона пустка, *The Shadow Lands* – Край тіней;

- **громадські організації:** *The Faceless Men* – Безликі, *The Brotherhood without Banners* – Братство без прапорів, *The Small Council* – Мала Рада, *The Sons of Harpy* – Сини Гарпії, *The Sparrows* – Горобці;

- **підрозділи:** *The City Watch* – Міська варта, *The Night's Watch* – Нічна варта, *The Unsullied* – Бездоганні, *The Warlocks of Quarth* – Чаклуни Кварта.

4. Реалії, що позначають об'єкти довкілля і природні явища віддзеркалюють оточуючий героїв світ, який є оплотом створення фантастичної, а подекуди і магічної атмосфери роману. Слід зазначити, що реалії цієї групи – це здебільшого рослини і тварини. В серіалі «Гра престолів» такі реалії зустрічаються дуже рідко:

- *Direwolf* – «Лютотовк», велика хижа тварина, яка багато в чому нагадує реального сірого вовка, але в кілька разів більша за нього, живе на Півночі. Голова лютотовка є символом будинку Старків;

- *The Dusk Rose* – «Сутінкова троянда», вид рослин, який росте в Есосе у бухти торговців;

- *Lizard-lion* – Львоящер (велика м'ясоїдна рептилія, яка живе в болотах перешийка).

5. Ономастичні реалії – є одним з найширших пластів реалій, наявних в романі. Це пояснюється тим, що головним знаряддям автора – є назви та імена, які мають не тільки відповідати жанровим особливостям фантазійної літератури, але й стати певною «підказкою» для читачів:

- *Winterfell* – «Вінтерфелл», родовий замок дому Старків, знаходиться на півночі, де переважно зима. Дуже старовинний рід, якому приблизно вісім тисяч років;

- *The Seven Kingdoms* – «Сім Королівств», назва держави, яка контролює більшу частину континенту Вестерос, а також острови, що розташовані поблизу. Назва походить від кількості королівств, які займали континент до того, як були завойовані і об'єднані Ейгоном Завойовником;

- *King's Landing* – «Королівська Гавань», одна з дев'яти складових частин Семи Королівств, є її столицею та розташована на східному узбережжі Вестероса.

У ході дослідження була виявлена група ономастичних реалій, що містить 49 реалій:

- **міста:** *Pentos* – Пентос, *Westeros* – Вестерос, *Qarth* – Кварт;

- **позначення будинків:** *House Lannister* – Ланістери, *House Baratheon* – Баратеони, *House Stark* – Старки;

- **замки:** *Harrenhal* – Харренхол, *Highgarden* – Хайгарден, *Craster's Keep* – Замок Крастера;

- **святилище:** *High heart* – Високе серце;

- **гори:** *Frostfangs* – Морозні ігла;

- **ліса:** *The Haunted Forest* – Зачарований ліс;

- **оборона споруда:** *The Wall* – Стіна;

- **моря, ріки, долини, водойми:** *The Dothraki Sea* – Дотракійці море, *The Blackwater* – Чорнаводна, *The Vale of Arryn* – Долина Арен, *Gods Eye* – Боже Око, *The Weeping Water* – Плачуща вода;

- **острови:** *The Bear Island* – Ведмежий острів, *The Summer Isles* – Літні острова;

- **дороги:** *The Eastern Road* – Східний тракт, *The Kingsroad* – Королівський тракт).

6. Асоціативні реалії пов'язані з самими різними національними культурними явищами і мають своєрідне втілення в мові. Такі реалії не знайшли своє відображення в спеціальних словах, тобто в безеквівалентній лексиці, а «закріпилися» у звичайних словах, наприклад: кольори, символи. Г. Д. Томахін також виділяє цей тип реалій, але називає їх конотативними реаліями – «лексичні одиниці, які, позначаючи звичайнісінькі поняття, висловлюють водночас значеннєві і емоційні «фонові відтінки» [Томахін 1998, с. 87]. У серіалі «Гра престолів» наявні такі приклади асоціативних реалій:

- *The Long Night* – «Довга ніч», означає те, що наближається довга та темна зима, кінець якої не відомий;

- *Red Wedding* – «Червоне весілля», епізод з різаниною на весіллі під час Війни п'яти королів, яка була організована Уолдером Фреєм в якості помсти Роббу Старку за те, що той не стримав обіцянку одружитися на одній з його дочок.

7. В окрему групу слів-реалій нами було виділено **реалії, що позначають зброю:**

- *Widow's Wail* – «Вдовиний плач», меч з валерійської сталі, один з двох мечей, який викували з переплавленого льоду. Тайвін Ланістер подарував цей меч своєму онуковому королю Джофрі;

- *Blackfyre* – «Чорне полум'я», фамільний меч Таргарієнів;

- *Longclaw* – «Довгий кіготь», меч з валерійської сталі, протягом п'яти століть був фамільною зброєю Мормонтів. Коли Мормонт приєднався до Нічної вахти меч перейшов у володіння його сина Джораха, проте згодом меч був відправлений на Стіну до батька і був переданий Джону Сноу.

У ході нашого дослідження було виявлено, що найбільш численну групу утворюють ономастичні реалії – 49%. Велика кількість реалій цього типу зумовлена прагненням автора створити раніше не існуючий, вигаданий світ з новими героями і предметами навколишньої природної дійсності. Далі йдуть реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя – 21% і етнографічні та міфологічні реалії – 16% . Дані реалії також утворюють досить численні групи, так як, поряд з ономастичними реаліями, вони є ключовими для створення картини нового світу в жанрі фентезі. Менш численні групи складають реалії довкілля і природи – 5%, побутові реалії – 4%, реалії, що позначають зброю – 3%, асоціативні реалії – 2%).

Таблиця 2.1

Класифікація реалій за В. С. Виноградовим

№	Типи реалій	Кількість ФО	% співвідношення
1.	Ономастичні	49	49%
2.	Реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя	21	21%
3.	Етнографічні та міфологічні	16	16%
4.	Реалії довкілля і природні явища	5	5%
5.	Побутові реалії	4	4%
6.	Реалії, що позначають зброю	3	3%
7.	Асоціативні реалії	2	2%
Усього		100	100%

2.3. Особливості передачі реалій серіалу українською мовою

У ході нашого дослідження методом суцільної вибірки було відібрано 100 реалій з серіалу «Гра престолів» (англ. *Game of Thrones*, 2011-2019, кіностудія НВО, режисери Девід Наттер, Алан Тейлор та ін., Жанр – фентезі, драма). У нашій роботі класифікація способів перекладу реалій проводиться на основі поділу, запропонованого В. С. Виноградовим, а саме: транскрипція, гіпо-гіперонімічний переклад, уподібнення, перифрастичний (описовий) переклад, калькування.

Так, під час перекладу роману “A Game of Thrones” українською мовою використовуються такі прийоми відтворення реалій:

1) транслітерація (*Asshai – Аешай, Meereen – Мієрін, Winterfell – Вінтерфел, Ninors – монети, The Dothraki – Домтракійці, Braavos – Браавос; Khal – Кхал; Qarth – Кварт, Qohor – Квохор, Pentos – Пентос, Lys – Лис, Highgarden – Хайгарден, house Greyjoy – Грейджой, house Lannister – Ланістери, House Stark – Старки, House Targaryen – Таргаїєни, Harrenhal – Харренхол, Khal – Кхал, Maesters – Мейстери, The Wights – Віхти, Vaes Dothrak – Ваес Домтрак, Volantis – Волантис, Westeros – Вестерос*), за допомогою якої, як бачимо, перекладаються здебільшого ономастичні реалії, тобто ті реалії, які позначають міста, позначення будинків, замки, посади, казкові істоти;

2) калькування (*Iron Throne – Залізний Трон, The Children of the Forest – Діти лісу, Wildlings – одичалі, The Red Woman – Червона жінка, The Book of Brothers – Книга братів, Direwolf – Лютововк, The Dusk Rose – Сутінкова троянда, The Night’s Watch – Нічна варта, The Warlocks of Qarth – Чаклуни Кварта, The Small Council – Мала Рада, The Sparrows – Горобці, The First Men – Перші люди, The Shadows – Тіні, The Ironborn – Залізнонароджені, The Drowned God – Потонулий бог, Free Folk – Вільний народ, Kidney pie – Пиріг з нирками, Milk of the Poppy – Макове молочко, The City Watch – Міська варта, The Unsullied – Бездоганний, The King-Beyond-the-Wall – Король за Стіною, The Brotherhood without Banners – Братство без прапорів, The Lands of Always Winter – Землі вічної зими, The Shadow Lands – Край тіней, The Red Waste – Червона пустка, The Iron Throne – Залізний Трон, Castle Black – Чорний замок, Mole’s Town – Кротяче містечко, Planky Town – Доцате місто, Hardhome – Суворий дім, The Haunted Forest – Зачарований ліс, The Bear Island – Ведмежий Острів, Castle Black – Чорний замок, Pinkmaiden – Рожева Діва, The Hill Tribes – Гірські племена, The Lord of the Light – Владика Світу, Free Cities – Вільні Міста, The Wall – Стіна, The Bear Island – Ведмежий Острів, The King of the North – Король Півночі, The Sons of Harpy*

– *Сини Гарнії, The Seven Kingdom – Сім Королівств, The Narrow Sea – Вузьке море, Gods Eye – Боже око, The Weeping Water – Плачуща Вода, Widow's wail – Вдовиний плач, The Trident – Тризубець*), яким перекладаються переважно ономастичні, етнографічні та міфологічні реалії і реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя;

3) гіпо-гіпоронімічний переклад (*Craster's Keep – Замок Крастера; The Red Keep – Червоний Замок*), за допомогою якого перекладаються ономастичні реалії. А в нашому випадку ономастичними реаліями є замки;

4) уподібнення (*King's Landing – Королівська гавань; Shadowcats – Примарні коту*), за допомогою якого перекладаються реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя;

5) перифрастичний (описовий) переклад (*The Faceless Men – Безликі*), який характерний для реалій державно-адміністративного устрою і суспільного життя.

У результаті аналізу способів перекладу було визначено, що деякі реалії вигаданого світу потрібно віднести до окремої групи: змішаний тип: (*The Dothraki Sea – Дотракійське море, The Eastern Road – Східний тракт, The Kingsroad – Королівський тракт, The Casterly Rock – Скали Кастерлі, The Vale of Arryn – Долина Арен, The Blackwater – Чорноводна, White walkers – Білі монстри*).

Вони перекладаються на українську мову таким способами:

а) калькування і описовий спосіб (*White walkers – Білі монстри, The Blackwater – Чорноводна, The Eastern Road – Східний тракт, The Kingsroad – Королівський тракт*);

б) калькування і транслітерація (*The Vale of Arryn – Долина Арен, The Casterly Rock – Скали Кастерлі, The Dothraki Sea – Дотракійське море*).

У Додатку А вказані реалії вигаданого світу, які ми розглянули вище, розбиті на групи згідно з класифікацією В. С. Виноградова. Також в ній є класифікація за способом перекладу реалій на українську мову. У межах однієї підкатегорії англійські реалії дані в алфавітному порядку.

З огляду на кількісні дані представлені у Таблиці 2.2, можна зробити висновок, що найбільш частотним способом перекладу реалій українською мовою є калькування (60%). Наступний по частотності прийом – транслітерація. За допомогою цього способу було переведено 28% реалій – міста, народи і прізвища. Такі способи, як змішаний (7%), уподібнення (2%), гіпо-гіперонімічний (1%) і описовий переклад (1%), використовується рідко. Це можна пояснити тим, що для коректної передачі тієї чи іншої реалії на українську мову був потрібний трохи інший підхід, ніж калькування або транслітерація (транскрипція), тим самим перекладач намагався зберегти і передати основну ідею, закладену в реалію.

Таблиця 2.2

Кількісне та відсоткове співвідношення способів перекладу англійських реалій роману «Гра престолів» українською мовою

№	Спосіб перекладу ФО	Кількість ФО	% співвідношення
1.	Калькування	60	60%
2.	Транслітерація	28	28%
3.	Змішаний	7	7%
4.	Уподібнення	2	2%
5.	Гіпо-гіпоронімічний	2	2%
6.	Описовий	1	1%
Усього		100	100%

Таким чином, транскрипція (транслітерація) і калькування є найефективнішими способами перекладу реалій, оскільки використання даних перекладацьких прийомів сприяють збереженню специфіки лексичної одиниці, перешкоджаючи втраті її культурного наповнення, максимально повно зберігаючи семантику оригіналу.

Наведемо приклади в контексті, які показують поширеність цих перекладацьких прийомів:

1. “When **Dothraki** are defeated in combat they cut off their braid so the whole world can see their shame” – «Коли **Дотракійці** програвуть битву, вони відрізають косу на знак ганьби і сорому».

Лексема **Dothraki** «**Дотракійці**» належить до етнографічних реалій і означає расу воїнів-кочівників, які проживають на центральних рівнинах Есоса. Перекладач використовує транслітерацію при перекладі на українську мову.

2. “I know we always talked about seeing **the Wall** together, but you’ll be able to come visit me at **Castle Black** when you’re better” – «Ми завжди мріяли побачити **Стіну** разом, але ти навідаєш мене у **Чорному замку**, коли одужаєш».

Лексеми **the Wall** і **Castle Black** перекладаються як «**Стіна**» і «**Чорний Замок**», які відносяться до ономастичних реалій. Перекладач застосовує калькування при перекладі на українську мову, що дозволяє максимально повно зберегти семантику оригіналу.

3. “**Direwolves** south of the Wall, talk of the walkers, and my brother might be the next **Hand of the King**” – «**Лютововки** за Стіною, балачки про монстрів, а мій брат скоро стане **Рукою Короля**».

Direwolf – це лексема, яка відноситься до реалій світу природи. **Hand of the King** – до державно-адміністративного устрою і суспільного життя. Обидві реалії перекладаються однаковим прийомом – калькування.

4. “**The Night’s Watch** is the only thing standing between the realm and what lies beyond” – «Лиш **Нічна Варта** стоїть між королівством і тим, що за стіною».

The Night’s Watch відноситься до реалій державно-адміністративного устрою і суспільного життя і перекладається таким прийомом, як калькування, що дозволяє перенести реалію в мову перекладу.

5. “You helped me win **the Iron Throne**, now help me keep the damn thing” – «Ти зробив моїм **Залізний трон**, допоможи його втримати».

Лексема *the Iron Throne* перекладається на українську мову таким прийомом, як калькування, тобто дозволяє максимально повно зберегти семантику оригіналу.

6. “A trader from *Qarth* told me that dragons come from the moon – «Один торговець з *Кварти* розповів мені, що дракони з місяця».

Лексема *Qarth* відноситься до лексики, що називає ономастичні реалії і перекладається на українську мову за допомогою транслітерації.

7. “Uh, we ride for *Vaes Dothrak*” – «Ми їдемо в *Ваес Дотрак*».

Vaes Dothrak відноситься до ономастичних реалій, що позначають міста. Перекладається за допомогою транслітераційного способу.

“Remember, child, this is not the dance of the *Westeros* we are learning...” – «Пам’ятай, дитино, ми вивчаємо не танець *Вестероса*».

8. “Seize *Winterfell* and install someone loyal to the realm as warden of the North” – «Завоюю *Вінтерфел* і поставлю там намісником когось вірного державі».

Westeros та *Winterfell* відносяться також до ономастичних реалій. Обидві реалії перекладаються однаковим способом – транслітерація.

9. “We’re *Lannisters*. *Lannisters* don’t act like fools” – «Ми – *Ланістери*. А *Ланістери* дурниць не роблять».

10. “Come to see me off, *Greyjoy*? Kind of you” – «Прийшов провести мене, *Грейджой*? Як мило».

Lannisters та *Greyjoy* – лексеми, які перекладаються за допомогою способу транскрибування.

За допомогою цих прикладів можна проілюструвати те, як топоніми і антропоніми перекладаються транслітерацією, яка передбачає механічне перенесення реалії з іноземної мови в мову перекладу графічними засобами останньої з максимальним наближенням до оригінальної форми.

Таким чином, частотними способами перекладу вигаданих реалій є калькування і транскрипція (транслітерація), тому що з їх допомогою можна передати велику кількість реалій: тварини, імена людей, топоніми. Якщо ж

перекладачеві не вдається вдатися до жодного з цих способів, він використовує інші підходи (зокрема, змішаний спосіб), а іноді він може і поєднати їх для досягнення кращого ефекту і впливу на читача чи глядача. Також ці прийоми дозволили вирішити конкретні прагматичні завдання: зберегти стилістику твору, передати середньовічний колорит і створити цілісну картину світу.

ВИСНОВКИ

Результати здійсненого дослідження дозволяють зробити низку висновків:

1. Реалії – це слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей в інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних засадах», тому що вимагають особливого підходу. Особливістю реалій є те, що у носіїв певної культури і певної мови з ними пов'язуються такі фонові знання та асоціації, які на певному етапі міжнаціональних та міжмовних контактів можуть бути відсутніми у носіїв інших культур і мов. Під час перекладу реалій виникає, з одного боку, необхідність підкреслити їх особливий колорит, іноді унікальність, а з іншого боку – певним чином передати їхнє значення і типові для носіїв мови джерела асоціації, уникаючи, настільки це можливо, багатослів'я.

2. Серед численних варіантів класифікації реалій найдетальнішою вважається класифікація В. С. Виноградова, який поділяє реалії на побутові (назви житла, одягу, знарядь праці, грошових одиниць, національних свят), етнографічні і міфологічні (назви національних меншин, міфологічних істот), реалії природного світу (назви тварин, рослин, ландшафт, пейзаж), реалії державного устрою і суспільного життя (адміністративні одиниці, титули, військові звання), ономастичні (антропоніми і топоніми), асоціативні (символи, певні літературні і мовні алюзії). Спираючись на зазначену класифікацію, було виконано аналіз типів реалів у серіалі «Гра престолів». Класифікація В. С. Виноградова, на наш погляд, є найбільш повною і

розкритою, адже в ній згадані численні аспекти життя людини, починаючи з побуту і закінчуючи історією.

У результаті аналізу було виявлено, що найчисленнішу групу утворюють ономастичні реалії (49%), а найменшу – асоціативні реалії (2%). Велике число ономастичних реалій можна пояснити тим, що автор хотів створити новий, раніше не існуючий світ з вигаданими героями та місцями. Паралельно з образами героїв співіснують реалії державно-громадського ладу (21%) і міфологічні реалії (16%), які допомагають доповнити вигаданий світ і надати йому фарб. Побут в жанрі фентезі – другорядна категорія, тому в даному випадку побутові реалії представлені лише невеликою кількістю (4%).

Отже, найбільш уживаними реаліями є ономастичні реалії, етнографічні реалії, а також реалії державного устрою і суспільного життя. Це обумовлено великою кількістю дійових осіб у романі, а також його сюжетом, який описує подробиці фантастичного світу і подій, які в ньому відбуваються.

3. Існує перелік підходів до перекладу безеквівалентної лексики, до якої належать реалії. Відомий дослідник В. С. Виноградов виокремлює п'ять способів перекладу реалій, які й було використано у нашому дослідженні, а саме транскрипцію (транслітерацію), гіпо-гіперонімічний переклад, уподібнення, перифрастичний (описовий), калькування.

4. У нашому дослідженні були проаналізовані способи перекладу англійських реалій українською мовою на матеріалі серіалу «Гра престолів». Нами було виявлено 100 реалій, серед яких, за даними таблиці 2.2, калькування налічує 60 (60%), транслітерація – 28 (28%), змішаний – 7 (7%), уподібнення – 2 (2%), гіпо-гіперонімічний – 2 (2%), перифрастичний – 1 (1%) реалій. Ці дані є достатніми для висновку, що найбільш застосованим способом перекладу англійських реалій є калькування та транскрипція, що обумовлено великою різноманітністю ономастичних реалій в досліджуваному матеріалі. Транскрипція (транслітерація) і калькування є

найефективнішими способами перекладу реалій, оскільки використання даних перекладацьких прийомів сприяють збереженню специфіки лексичної одиниці, перешкоджаючи втраті її культурного наповнення, максимально повно зберігаючи семантику оригіналу.

Для здійснення адекватного перекладу необхідно застосовувати різні способи перекладу слів-реалій, оскільки за допомогою цього фактору досягається адекватність і еквівалентність у перекладі. Саме використання різних способів перекладу реалій дозволяє повністю передати специфічні риси національного мислення і запобігти непорозуміння одержувачем перекладу.

Перспективою подальшого дослідження цієї проблеми – є розгляд інших реалій серіалу, та встановлення способу їх перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н., Усаченко І. Реалія як об'єкт досліджень вітчизняних та зарубіжних перекладознавців . *ТНПУ*. Серія: Мовознавство. 2017, № 2 (28). С. 4–9.
2. Ахманова О. С. Словарь омонимов русского языка : советская энциклопедия. М. : Русский язык, 1976. 448 с.
3. Бархударов Л. С. Язык и перевод : монография. М : Международные отношения, 1975. 240 с.
4. Белокурова С. П. Словарь литературоведческих терминов : учебное пособие. Санкт-Петербург : Паритет, 2006. 314 с.
5. Белоусова Е. А. Окказиональное слово в произведениях современной научной фантастики : автореф. дис. ... канд. филолог. наук : 10.02.01. Майкоп, 2001. 20 с.
6. Борисенко Н. Д., Садловська О. Д. Відтворення англомовних реалій в українському кіно перекладі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2018. Вип. 1 (87). С. 48–52.
7. Бруес Е. В. Основы теории перевода с русского на английский : учебное пособие. М : УРАО, 2000. 208 с.
8. Вайсбурд М. Л. Реалии как элемент. *Вестник МГОУ*. 1972. №3. С. 98–100.
9. Верещагин Е. М., Костомаров Е. М. Лингвострановедческая теория слова : учебное пособие. М. : Русский язык, 1980. 320 с.
10. Верещагин Е. М., Костомаров Е. М. Язык и культура : монография. М. : Наука, 2000. 387 с.

11. Вернигорова В. А. Перевод реалий как объекта межкультурной коммуникации. *Молодой учёный*. 2010. № 3 (14). С. 184–186.
12. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) : учебное пособие. М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
13. Виноградов В. С. Лексические вопросы перевода художественной прозы : учебное пособие. М. : Наука, 1978. 205 с.
14. Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические вопросы : учебное пособие. М. : Книжный дом, 2006. 240 с.
15. Винтерле И. Д. Миф как основа литературы. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2012. №1. С. 37–39.
16. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереводимое в переводе : монография. М. : Международные отношения, 1980. 352 с.
17. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереводимое в переводе. Мастерство перевода : монография. М. : Международные отношения, 1970. 511 с.
18. Гарбовский Н. К. Теория перевода : учебное пособие. М. : Издательство Московского ун-та, 2007. 456 с.
19. Гнатюк Н. Г. Ономастичні реалії в міжкультурному аспекті перекладу англomовних текстів. *Проблеми семантики слова, речення та тексту* : збірник наукових праць. / Відп. ред. Н. М. Корбозерова. Київ, 2003. Вип. 9 С. 68–74.
20. Гра престолів. URL: https://gameofthrones.fandom.com/uk/wiki/%D0%A1%D1%96%D0%BC_%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2 (дата звернення 22.09.2020).
21. Гра престолів (7 сезон) онлайн українською. URL: <https://film-ua.com/5015-gra-prestoliv-7-sezon.html> (дата звернення: 20.08.2020).
22. Гудков Д. Б. Прецедентные имена и проблемы прецедентности : учебное пособие. М. : Изд-во МГУ, 1999. 152 с.

23. Ермагамбетова А. С. Классификация слов-реалий и способы их перевода (на материале перевода романа-эпопеи «Путь Абая» на английский язык) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук . 1971. №6. С. 98–101.
24. Ермолович, Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур : учебное пособие. М. : Р. Валент, 2001. 200 с.
25. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози) : монографія. Львів: Вид-во при Львів, ун-ті, 1989. 216 с.
26. Игра престолов (Game of Thrones). URL : <https://engvideo.pro/ru/serials/game-of-thrones/> (дата обращения: 20.08.2020).
27. Карабулатова Ю. Ф. Проблема перевода реалий в художественном тексте . Университетский комплекс как региональный центр образования, науки и культуры: материалы Всероссийской научно-методической конференции. Оренбург: Издательско-полиграфический комплекс «Университет», 2014. С. 2294–2297.
28. Кирилова И. Р. О включении имен собственных в категорию реалии : учебное пособие. 2016. С. 237–242.
29. Кияк Т., Науменко А. М., Огуй О. Д. Теорія та практика перекладу (німецька мова) : навч. посіб. Вінниця, 2006. С. 9–20.
30. Комиссаров В. Н., Рецкер Я. И., Тархов В. И. Пособие по переводу с английского языка на русский : учебное пособие. М. : Изд-во. лит. на иностр. яз., 1960. 175 с.
31. Комиссаров, В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учебное пособие. М. : Высшая школа, 1990. 253 с.
32. Костырев В. Герои, убийцы, мудрецы: рыцарство. *Игра престолов: прочтение смыслов. Историки и психологи исследуют мир Джорджа Мартина* : избранные труды. М. , 2019. С. 91-92.
33. Костюніна Є. І., Радецька С. В. Реалії-топоніми у сучасному перекладознавстві та способи їх перекладу *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2018. №37. Т. 4. С. 162–164.

34. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : навч. посіб. Київ: Академія, 2006. 463 с.
35. Кузнецова М. О., Колотило Д. С. До проблеми перекладу реалій у художньому тексті (на матеріалі роману Дж. Р. Р. Мартіна «A Game of Thrones» та його перекладу українською мовою) *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2016. № 23. Т. 2. С. 92–94.
36. Куропаткина О. Религия как институт и личный выбор в сериале «Игра престолов». *Игра престолов: прочтение смыслов : избранные труды*. М. : Изд-во АСТ, 2015. С. 67–77.
37. Латышев Л. К. Технология перевода : учебное пособие. М. : Академия, 2005. 316 с.
38. Лебедев И. В. Проблема жанровой классификации фэнтези как вида приключенческой литературы . *Знание. Понимание. Умение*. 2015. №3. С. 362–368.
39. Левітін Т. Л. Структурні й семантичні особливості відтворення німецько- та англійських реалій українською мовою. *Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського*. Кременчуцьк, 2007. Вип. 5. С. 16–19.
40. Литвин І. М. Перекладознавство : науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
41. Лощенова І. Ф., Нікішина В. В. Перекладацькі проблеми відтворення англійських лінгвореалій. *Наукові записки Національного університету «Острівська академія»*. 2014. Вип. 45. С. 275–277.
42. Масленникова Е. М. Особенности передачи ономастических реалій. *Иностранные языки: лингвистические и методические аспекты : сб. науч. тр.*, 2014. №25. С. 245–252.
43. Мороз Т. О. Специфіка перекладу культурно маркованих одиниць. *Молодий вчений*. Дрогобич, 2018. № 4. 4 (56.4). С. 64–68.
44. Мосиенко Л. В. Лингвокультурологическая проблема классификации реалій. *Вестник ОГУ*, 2005. № 11. С. 155–161.

45. Нахимова Е. А. Прецедентные онимы в современной российской массовой коммуникации: теория и методика когнитивно-дискурсивного исследования: монография : монография. Екатеринбург: Уральский государственный университет, 2011. 313 с.

46. Нелюбин Л. Л., Хухуни Г. Т. История науки о языке : учебное пособие. М. : Изд-во МГОУ, 2003. 330 с.

47. Падун Т. В., Кондрашкина И. В. Жанровая специфика романа Дж. Формирование профессиональной компетентности филолога в поликультурной образовательной среде : Материалы научно-практической конференции. (г. Симферополь, 22.11.2017). Симферополь, 2017. С. 207.

48. Попова Е. Ю. Роль культурных реалий в создании образа России (на материале русской художественной прозы). *Вестник Самарского государственного университета*. Самара, 2011. №4. С. 186–191.

49. Пугина Е. Ю. Ориентализмы в английском художественном тексте как проблема межъязыковой передачи (на материале так называемых «восточных реалий»). *Вестник Московского государственного областного университета*. Москва: Изд. МГОУ, 2009. № 2 С. 167–172.

50. Раренко М. Б. Основные понятия переводоведения : терминологический словарь-справочник. М. : ИНИОН РАН, 2010. 260 с.

51. Репин Б. И. Национально-специфические слова-реалии как особая часть лексики в переводимом произведении : теоретические и практические вопросы преподавания иностранных языков. Москва, 1970. С. 87–98.

52. Реформатский А. А. Введение в языковедение : учебное пособие. М. : Аспект Пресс, 1999. 312 с.

53. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика : учебное пособие. М. : Р. Валент, 2004. 237 с.

54. Ромова О. М. Понятие «реалия» в ряду других научных терминов в лингвистике. *Вестник Московского государственного областного*

университета. Серия: Лингвистика. М. : Московский государственный областной университет, 2010. № 2. С. 60–63.

55. Россельс Вл. Перевод и национальное своеобразие подлинника. *Вопросы художественного перевода* М. : Советский писатель, 1955. С. 169.

56. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія : термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.

57. Соболев Л. Н. О переводе образа образом. М. : Советский писатель, 1990. 310 с.

58. Солодуб Ю. П., Альбрехт Ф. Б., Кузнецов А. Ю. Теория и практика художественного перевода : учебное пособие. М. : Академия, 2005. 304 с.

59. Сорокина К. В. Особенности перевода реалий в художественном тексте : дис. ... канд. филол. наук : спец 10.02.20. М. , 2013. 170 с.

60. Степановская, Т. Фантастическое, фэнтези и научная фантастика: к разграничению и соотношению понятий. Р.н.Д. : Красная звезда, 1982. 140 с.

61. Суверова А. О. Теоретические аспекты изучения понятия «реалия» в лингвистике. *Исследовательский потенциал молодых ученых*. 2019. С. 326–329.

62. Суперанская А. В. Принципы передачи безэквивалентной лексики : лингвострановедческий словарь. Москва, 1978. С. 468–476.

63. Супрун А. Е. Экзотическая лексика. *Вестник МГОУ*. Москва: ФН, 1958. 231 с.

64. Тараканова Ю. Е. Квазиреалии как лексический элемент научно-фантастического текста на примере перевода рассказа «Февраль 1999: Илла» Рэя Брэдбери на русский язык. *Вестник Московского государственного областного университета*. Сер. Лингвистика. 2009. №1. С. 294–299.

65. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур: вопросы теории и практики межъязыковой и межкультурной коммуникации : учебное пособие. М. : АСТ: Астрель. Хранитель, 2007. 286 с.

66. Томахин Г. Д. Америка через американизмы : справочное пособие. М. : Высшая школа, 1982. 256 с.
67. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы : учебное пособие. М. : Высшая школа, 1998. 239 с.
68. Удовіченко Г. М. Генеза становлення поняття «реалія» у сучасному перекладознавстві. *Інтелект. Особистість. Цивілізація*. 2016. Вип. 12. С. 52–64.
69. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) : учебное пособие. СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М. : ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. 416 с.
70. Фененко Н. А. Две стратегии перевода реалий. *Вестник Воронежского государственного университета*. 2009. № 1. С. 121–123.
71. Швейцер А. Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты : учебное пособие. М. : Наука, 1998. 215 с.
72. Юнг К. Г. Душа и миф: шесть архетипов : учебное пособие. К. : Государственная библиотека Украины для юношества, 1996. 384 с.
73. Jackson H. Words, Meaning and Vocabulary : An Introduction to Modern English Lexicology. London and New York : Cassel, 2000. 216 p.
74. Kempson R. M. Semantic theory. Cambridge : Cambridge University Press, 1977. 216 p.
75. Larrington C. Winter is coming. The Medieval World of Game of Thrones. London : London, New York: L. B. Tauris & Co. Ltd., 2016. 252 p.
76. Lyons J. Linguistic Semantics: An Introduction. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 376 p.
77. Stern G. Meaning and change of meaning: with special reference to the English language. Bloomington : Indiana University Press, 1964. 456 p.
78. The Oxford dictionary for the business world. Great Britain : Oxford University Press, 1993.
79. Wells-Lassagne, S. Religious aesthetics in Game of Thrones. URL: <https://journals.openedition.org/tvseries/438> (дата звернення: 20.09.2020).

80. Wilss, W. The Science of Translation: Problems and Methods. Tübingen: Narr, 1982. 292 p.

81. Game of thrones, URL: <https://www.amazon.com/Game-of-Thrones-Season-8/dp/B07KGL9531> (дата звернення: 22. 09.2020)

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of such an urgent problem as the study of realities and their translation, on the example of the TV series "Game of Thrones"

The object of study is the English-language realities of the fantasy world, presented in the series "Game of Thrones".

The main aim of the paper is:

- to clarify the definition of "reality" and analyze existing approaches to the classification of realities;
- to characterize and classify the realities that form the picture of the fantasy world in the series "Game of Thrones".

In the first section of this paper, we considered the theoretical foundations of the study. Different points of view were considered on the problem of definition and classification of realities. We studied the views of such linguists as LV Mosienko, OS Akhmanov, LS Barkhudarov, VG Kostomarov, AA Reformatsky, EM Vereshchagin, AV Fedorov, SI Vlahov and SP Florin.

VS Vinogradov, who divides the realities into domestic, ethnographic and mythological, the realities of the natural world, the realities of government and social life, onomastic, associative. Based on this classification, an analysis of the types of realities in the series "Game of Thrones" was performed. VS Vinogradov's classification, in our opinion, is the most complete and open, because it mentions numerous aspects of human life, from everyday life to history. As a result of the analysis it was found that the most numerous group is formed by onomastic realities (49%), and the smallest – associative realities (2%).

Key words: *realities, fantasy world, onomastic realities, associative realities, transliteration, periphrastic*

Класифікація способів перекладу реалій

Реалія	Тип реалії (за класифікацією В. С. Виногорова)	Переклад
Спосіб 1. Транскрипція (транслітерація)		
Asshai	Міста (лексика, що називає ономастичні реалії)	Асшай
Astapor		Астапор
Braavos		Браавос
Essos		Есос
Lys		Лис
Meereen		Міерін
Pentos		Пентос
Qarth		Кварт
Qohor		Квохор
Vaes Dothrak		Ваес Дотрак
Volantis		Волпнтис
Westeros		Вестерос
Winterfell		Вінтерфел
House Baratheon	Позначення будинків (лексика, що називає ономастичні реалії)	Баратеони
House Greyjoy		Грейджой
House Lannister		Ланістери
House Stark		Старкі
House Targaryen		Таргарієни

Harrenhal	Замки (лексика, що називає ономастичні	Харренхол
Highgarden	реалії)	Хайгарден
Khal	Посади	кхал
Maesters	(Лексика, що називає реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя)	мейстери
The Andals	Етнічні спільності	андали
The Dothraki	(Лексика, що називає етнографічні і міфологічні реалії)	дотракійці
The Rhoynars		ройнари
The Dornish		дорнійці
The Wights	Казкові істоти (Лексика, що називає етнографічні і міфологічні реалії)	віхти
Honors	монети (Лексика, що називає побутові реалії)	хонори
Спосіб 2. Гіпо-гіперонімічний переклад		
Craster's Keep	замки (Лексика, що називає ономастичні	Замок Крастера
The Red Keep	реалії)	Червоний замок
Спосіб 3. Уподібнення		
King's Landing	Адміністративна одиниця (Лексика, що називає реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя)	Королівська гавань

Shadowcats	тварини (Лексика, яка називає реалії світу природи)	Примарні коти
Спосіб 4. Перифрастичний (описовий) спосіб		
The Faceless Men	Громадська організація (Лексика, що називає реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя)	Безликі
Спосіб 5. Калькування		
The Children of the Forest	міфічні істоти (Лексика, що називає етнографічні і міфологічні реалії)	Діти лісу
The First Men		Перші люди
The Shadows		тіні
Wildings		одичалі
The Hill Tribes	етнічні спільності (Лексика, що називає етнографічні і міфологічні реалії)	Гірські племена
The Ironborn		Залізнодорожені
The Drowned God	божества (Лексика, що називає етнографічні і міфологічні реалії)	Потонулий бог
The Lord of Light		Владика Світу
The Red Woman		Червона жінка
Free Folk		Вільний народ

Kidney pie	Побутові реалії	пиріг з нирками
Milk of the Poppy	(Лексика, що називає побутові реалії)	макове молочко
The Book of Brothers		Книга братів
Direwolf	тварини	лютововк
Lizard-lion	(Лексика, яка називає реалії світу природи)	львоящер
Wildfire	Явища природи (реалії світу природи)	Дикий вогонь
The Dusk Rose	рослини (Лексика, яка називає реалії світу природи)	Сутінкова троянда
The City Watch (of King's Landing)	підрозділи (Лексика, що називає реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя)	Міська варта
The Night's Watch		Нічна варта
The Unsullied		Бездоганний
The Warlocks of Qarth		Чаклуни Кварта
Lord Commander	посади (Лексика, що називає реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя)	Лорд-командувач
The King-Beyond-the-Wall		Король за Стеною

The King of the North		Король Півночі
The Hand of The King		Рука короля
The Brotherhood without Banners	Громадські організації (Лексика, що називає реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя)	Братство без прапорів
The Small Council		Мала Рада
The Sons of Harpy		Сини Гарпії
The Sparrows		Горобці
The Lands of Always Winter	адміністративні одиниці (Лексика, що називає реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя)	Землі вічної зими
The North		Північ
The Red Waste		Червона пустка
The Shadow Lands		Край тіней
The Iron Throne	Назва трону (Лексика, що називає ономастичні реалії)	Залізний Трон
Castle Black	Замки	Чорний замок
Pinkmaiden	(ономастичні реалії)	Рожева Діва

The Great Sept of Baelor		Велика септа Бейлора
The Eyrie		Орлине гніздо
The Twins		Близнюки
Hardhome	Міста	Суворий дом
Mole's Town	(ономастичні реалії)	Кротяче містечко
Planky Town		Дощате місто
Free Cities		Вільні міста
The Seven Kingdoms	Держава (ономастичні реалії)	Сім королівств
High heart	святилище (Лексика, що називає ономастичні реалії)	Високе серце
Frostfangs	гори (Лексика, що називає ономастичні реалії)	Морозні ікла
The Haunted Forest	ліси (Лексика, що називає ономастичні реалії)	Зачарований ліс
Godswood		Ліс Богів
The Wall	оборонна споруда (Лексика, що називає ономастичні реалії)	Стіна
The Bear Island	Острови (Лексика, що називає ономастичні реалії)	Ведмежий Острів
The		Літні острова

Summer Isles		
Gods Eye	водойми	Боже Око
The Narrow Sea	(Лексика, що називає ономастичні реалії)	Вузьке море
The Trident		Тризубец
The Weeping Water		Плачуща Вода
The Long Night	Історична подія (Лексика, що відображає асоціативні реалії)	Довга ніч
Red wedding		Червоне весілля
Widow's wail	Реалії, що позначають зброю	Вдовиний плач
Blackfyre		Чорне полум'я
Longclaw		Довгий кіготь
Спосіб 6. Змішаний спосіб		
The Dothraki Sea	моря (Лексика, що називає ономастичні реалії)	Дотракійське море (транслітерація і калькування)
The Eastern Road	дороги (Лексика, що називає ономастичні реалії)	Східний тракт (описовий спосіб і калькування)
The Kingsroad		Королівський тракт (описовий спосіб і калькування)

Casterly Rock	замки (Лексика, що називає ономастичні реалії)	Скали Кастерлі (калькування і транслітерація)
The Vale of Arryn	долини (Лексика, що називає ономастичні реалії)	Долина Арен (Калькування і транслітерація)
The Blackwater	Ріки (лексика, що називає ономастичні реалії)	Чорнаводна (описовий спосіб і калькування)
White walkers	Міфічні істоти (етнографічні і міфологічні реалії)	Білі монстри (калькування і описовий спосіб)

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Андріяш Альона Олександрівна, студент(ка) 2-го курсу, форми навчання заочна, факультету іноземної філології, спеціальність 035 філологія, освітньо-професійна програма мова і література (англійська), адреса електронної пошти kovalenko1998aloyna@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Особливості перекладу українською мовою реалій роману Джорджа Мартіна «Гра престолів» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ(студент) _____